

Domprostens ställning, uppgifter och tillsättning

Betänkande av den av kyrkostyrelsen
tillsatta utredningen om domprostens
ställning, uppgifter och tillsättning.

Omslagsfoto: Alf Sjölin. Altarljus i Lunds domkyrka.

Svenska kyrkan

Till kyrkostyrelsen

Kyrkostyrelsen beslöt vid sammanträdet den 24-26 september 2012 att tillsätta en utredning angående domprostens ställning, uppgifter och tillsättning. Kyrkostyrelsens arbetsutskott utsåg den 16 oktober Ingegerd Sjölin, rektor vid Svenska kyrkans Pastoralinstitut i Lund, till utredare.

Från kyrkokansliet har kyrkojuristen Bengt Stigner bidragit med ett stort kunnande och gedigen erfarenhet samt utformat de föreslagna förändringarna i kyrkoordningen och kyrkoordningskommentarerna. Diskussioner har förts med utvecklings- och planeringschef Erika Brundin och kyrkosekretare Cristina Grenholm, vilka båda har bidragit med värdefulla reflektioner och kunskap rörande utredningens innehåll.

Lund den 15 februari 2013

Ingegerd Sjölin

Innehåll

Till kyrkostyrelsen	1
Sammanfattning.....	3
Förslag till ändringar i kyrkoordningen.....	9
1 Bakgrund.....	11
1.1 Samtal och enkät.....	11
1.2 Domprostens uppgifter	12
1.3 Domprostens kompetenser	14
1.4 Möjligheter och orosmoln inför strukturförändringarna	16
2 Domkyrkoförsamlingar förändras och förändras inte	17
2.1 De nya domkyrkopastoraten	19
3 Domprostens uppgifter	21
3.1 Domprostens uppgifter och stiftsstyrelsen	21
3.2 Domprostens uppgifter och domkapitlet	22
3.3 Domprostens uppgift som kyrkoherde	22
3.4 Domprost och Biskop	23
3.5 Domprostens uppgifter och Domkyrkan	23
4 Domprostens ställning	27
4.1 En möjlighet.....	27
4.2 En annan möjlighet	28
4.3 Domprostens ställning - förslag.....	29
5 Utredningens förslag.....	32
5.1 Kyrkoherde i pastoratet där stiftets domkyrka är belägen	32
5.2 Domprosten och Domkyrkokaplan	33
5.3 Domprosten och biträdande kyrkoherde	33
5.4 Vikarie för domprost	33
5.5 Befogenhetsprövning av beslut om uppsägning m.m.....	33
5.6 Tillsättning.....	33
6 Kyrkoordningens kommentar	34
Källförteckning.....	35
Bilaga 1 Direktiv för en utredning om kontraktets ställning, uppgifter och indelning samt om domprostens ställning, uppgifter och tillsättning	36

Sammanfattning

Kyrkostyrelsen beslöt, 24-26 september 2012, att tillsätta en utredning angående domprostens ställning, uppgifter och tillsättning med anledning av de strukturförändringar som kyrkomötet var på väg att besluta under kyrkomötet 2012. Direktivet säger att: *Utredaren ska belysa de konsekvenser för domprosten som kan bli följden av de aviserade strukturförändringarna. Utredaren ska även analysera om det mot denna bakgrund finns skäl att göra ändringar i domprostens ställning och uppgifter och i vad mån sådana förändringar också föranleder att tillsättningsförfarandet bör ändras. Utredaren ska vid behov föreslå ändringar i kyrkoordningen.* Den 16 oktober beslöt kyrkostyrelsens arbetsutskott att ge uppdraget till Ingegerd Sjölin, rektor vid Svenska kyrkans Pastoralinstitut i Lund.

I utredningens direktiv står det: *Samråd i lämplig form bör ske med Biskopsmötet och stiftet samt med domprostkollegiet.* Detta har skett genom en enkät som kom att besvaras av samtliga biskopar och domprostar, representanter för stiftstyrelse, domkapitel, domkyrkoförsamlingarnas kyrkoråd och i förekommande fall kyrkonämnder där domkyrkoförsamlingar ingår i en ekonomisk samfällighet. Dessutom har en annan enkät besvarats av domkyrkokaplanerna. Utredaren deltog på Biskopsmötet den 18 november och vid domprostarnas möte den 26 november då också domkyrkokaplanerna var samlade. Vid dessa möten fördes samtal och enkäterna besvarades. Strax innan jul sändes enkäten till representanterna för stift- och lokalnivå, trots att det var en bråd tid besvarade många enkäten. Samtal och enkätsvar har varit en värdefull resurs i utredningsarbetet.

Sammanställning av remissvar och enkät

För att få en adekvat bakgrund och plattform för det fortsatta utredningsarbetet bearbetades de förda samtalen och enkätsvaren. Till detta har fogats en analys av remissvaren till utredningen Närhet och Samverkan, betänkande från den av kyrkostyrelsen tillsatta strukturutredningen, (SKU 2011:2).

Vid en närmare analys av remissvaren framgår det att 25 olika instanser lyft frågor kring domprosten. Svaren kommer från följande stift; Göteborg (3), Karlstad (4), Linköping (1), Lund (11), Uppsala (2), Västerås (3) samt från fackförbundet KyrkA (1). De två huvudsakliga frågeställningar som är aktuella i materialet är tillsättningsnämndens sammansättning och domprostens arbetsbörda i de fall då domkyrkoförsamlingen kommer att ingå i ett större pastorat. Är det rimligt, menar man, att domprosten ska vara både kyrkoherde i det nya stora pastoratet och biskopens ersättare i stiftsstyrelsen, vice preses i domkapitlet och även ha andra stiftsuppgifter? När det gäller tillsättningsnämnden utkristalliseras två ståndpunkter. Den ena är att man anser att det är fel att stiftet har fyra röster i tillsättningsnämnden och den lokala nivån tre röster. Den andra ståndpunkten är att varje församling eller pastorat ska, efter domkapitlets behörighetsförklaring, få besluta vem som ska vara kyrkoherde och att detta bör gälla även för domkyrkoförsamling eller domkyrkopastorat.

Tre frågor ställdes i enkäten: Vilka är domprostens uppgifter? Vilka kompetenser krävs av en domprost? Möjligheter och orosmoln inför strukturförändringarna?

Domprostens uppgifter, både som domprost och kyrkoherde, finns fastställda i KO och till dessa paragrafer har många hänvisat. När det gäller domprostens två uppgiftsområden, församling och stift, finns det några som poängterar att de borde eller ska vara helt skilda åt medan ett större antal menar att domprosten genom att ha uppgifter både i församling och i stift har en unik erfarenhet som bidrar såväl till stiftets som till församlingens arbete. Dessutom poängteras

domkyrkans roll som både församlings - och stifts kyrka och hur verksamheten och gudstjänstlivet där påverkar stiftet i stort. Domkyrkan har också en tydlig roll till det omgivande samhället. Domprosten blir genom sina uppgifter både på stiftsnivå och på lokal nivå en brobyggare mellan två av Svenska kyrkans nivåer. Domprosten som brobyggare tydliggör den episkopala linjen i Svenska kyrkan.

Kraven på domprostens kompetenser är många och högt ställda. Det är rimligt med tanke på domprostens uppgifter i församling/pastorat, domkyrka och stift. Ledar- och chefsegenskaperna som krävs visar på ett mångfacetterat ledarskap med närvaro i nuet och tydliga framtidsvisioner. Samtidigt krävs lyhördhet för medarbetare, ideella, förtroendevalda, stiftsmedarbetare och biskop. Att vid ett tillfälle vara den som leder arbetet och vid ett annat tillfälle underställd biskopen kräver en stabil personlighet med stark integritet. Domprosten behöver vara en god liturg och förkunnare och mycket pastoralt erfaren. För domprostens arbete både i stift och församling krävs också kunskap om Svenska kyrkans organisation och en omfattande kyrkorättslig kompetens.

När det gäller möjligheter och orosmoln finns många olika åsikter och meningar, ibland vitt skilda åt. Det finns de som ser domprostens dubbla roller som en stor tillgång oavsett domkyrkoförsamlingens/domkyrkopastoratets storlek och andra som ser de nya stora domkyrkopastoraten som omöjliga för domprosten att leda och samtidigt vara biskopens ersättare. Förslagen till lösning är att domprosten blir stiftsanställd med ansvar för domkyrkan eller att en domprost utses bland någon av kyrkoherdarna i stiftet. Dessutom finns ett förslag att domprosten kunde vara "församlingsherde" i det nya stora domkyrkopastoratet och ha stiftsuppgifterna kvar men vara underställd kyrkoherden. Flera av de nya stora pastoraten kommer att bli en betydande del av stiftet och detta kan leda till maktotydlighet. Från stiftshåll, där man prövat den nya tillsättningsformen, ser man positivt på nuvarande form av tillsättning av domprost medan man ibland från lokal nivå anser att det i grunden är fel att arbetsgivaren inte har det slutliga inflytandet över vem som ska anställas.

Domkyrkoförsamlingar förändras och inte

Sex domkyrkoförsamlingar, Härnösand, Luleå, Skara, Stockholm, Strängnäs och Visby, berörs inte av strukturförändringarna. Sju domkyrkoförsamlingar övergår till att bli sju domkyrkopastorat, flerförsamlingspastorat, nämligen Göteborg, Karlstad, Linköping, Lund, Uppsala, Västerås och Växjö. De nya domkyrkopastoraten skiljer sig åt både i storlek och i relation till stiftet. I några stift utgör de nya domkyrkopastoraten en betydande andel av stiftet och detta medför en ny situation för relationen mellan stift/biskop och pastorat/domprost. I en del stift kommer det att finnas andra flerförsamlingspastorat som inte är domkyrkopastorat och de kommer att utgöra en betydande andel av stiftets befolkning och medlemmar. Att hitta goda samarbetsformer mellan stift och ett stort flerförsamlingspastorat kommer att ge nya utmaningar men bör vara mer möjligt om det stora flerförsamlingspastoratet är domkyrkopastoratet. Här finns utarbetade strukturer sedan länge.

Domprostens uppgifter

Domprosten har i stiftsstyrelsen en given roll som ersättare för biskopen, men den stiftsorganisation som växt fram har förändrats domprostens uppgifter. I några stift deltar inte domprosten i någon större utsträckning i stiftsstyrelsens arbete. På andra håll är domprosten en aktiv del av stiftsstyrelsen. Ändå har en utbyggd

stiftsorganisation gjort att domprostens arbetsuppgifter förändrats och i vissa fall reducerats. I domkapitlet har däremot domprostens uppgifter förändrats men inte reducerats utan kanske t.o.m. blivit tydligare och kanske mer omfattande. Problematiken gällande domprostens uppgifter är inte att domprosten skulle kunna vara kyrkoherde för ett stort pastorat utan att domprosten både är kyrkoherde för ett stort pastorat och samtidigt har uppgifter på stiftsnivå.

Vidare påpekas den svårighet det kan vara för domprosten att i den ena uppgiften vara chef/ledare för många och ett omfattande arbete och sedan i en annan uppgift vara beredd att ta ett steg tillbaka, då det är en uppgift där domprosten är biskopens ersättare. Detta är dock inte någon unik situation vare sig för anställda eller förtroendevalda i Svenska kyrkan.

Domkyrkorna är unika eftersom de tar emot nya generationer av ämbetsbärare, samlar stiftet till gudstjänst, har en levande gudstjänstfirande församling och samtidigt har en öppenhet och låga trösklar för den som kanske för första gången söker sig till kyrkan.

Domkyrkans mångfacetterade roll och uppgift är beroende av att både biskop och domprost har ett gemensamt altare i domkyrkan. Biskopens uppgift är att viga nya generationer av präster och diakoner och samla till stiftsgudstjänster av olika slag. Domprostens uppgift är att ansvara för domkyrkans gudstjänstliv och se till att domkyrkan är öppen för alla som vill komma. Domkyrkan är beroende av att den både är en stiftshelgedom och en församlingskyrka.

Domprostens ställning

Det finns idag 13 domkyrkoförsamlingar och sex av dessa kommer inte att förändras i samband med strukturförändringarna 1 januari 2014. Det är rimligt att domprostens ställning och uppgifter är desamma oavsett pastoratets eller församlingens storlek och organisation.

Sju av domkyrkoförsamlingarna förändras till att bli flerförsamlingspastorat och kommer att ha betydligt fler både invånare och medlemmar än tidigare. Kyrkoherdens funktion och roll i stora pastorat blir mer omfattande än de varit tidigare. Utifrån remissvar, samtal, enkät och övervägande visas här på några olika möjligheter och slutligen ett förslag till väg att välja.

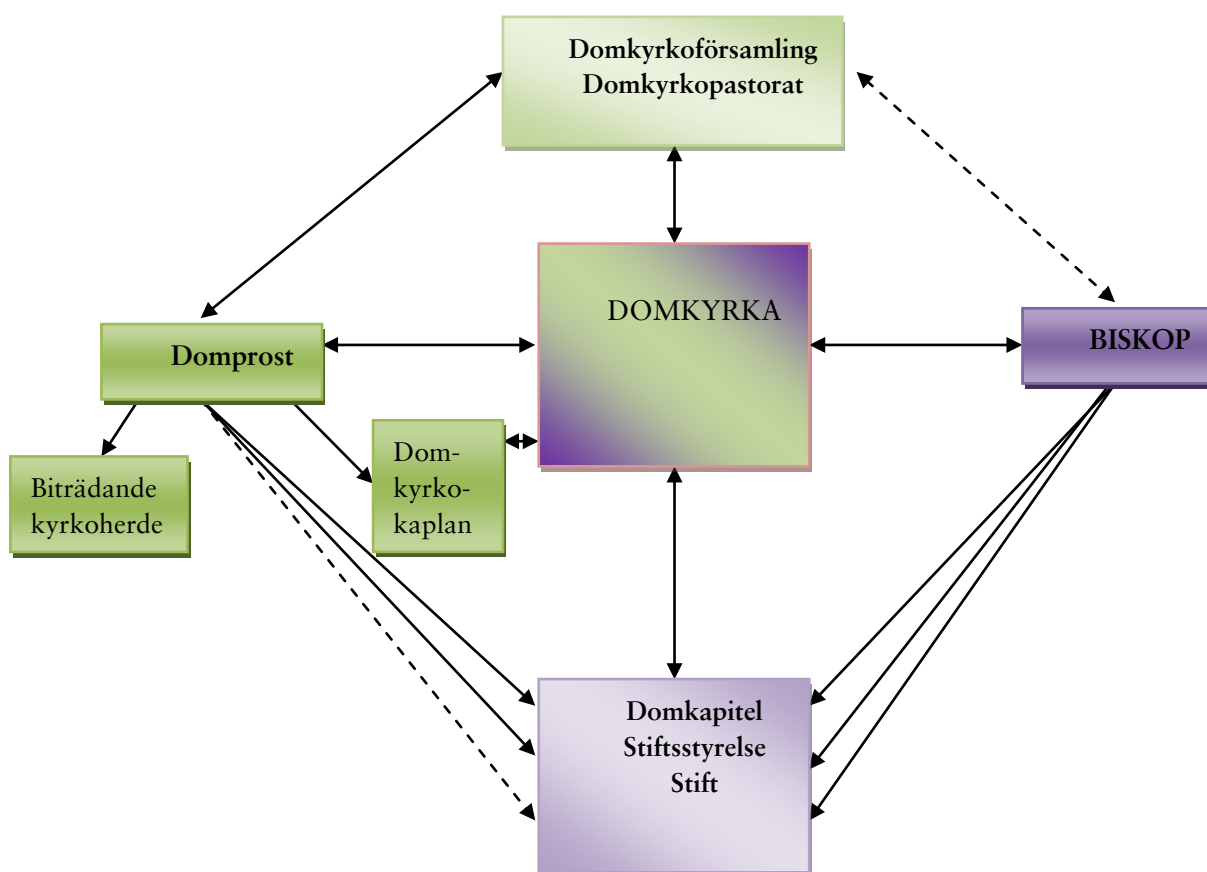
Den första möjligheten är att domkyrkopastoratet eller domkyrkoförsamlingen har en kyrkoherde. Denna kyrkoherde skulle man kunna säga är stiftets främste kyrkoherde eftersom den ansvarar för gudstjänstliv och verksamhet i domkyrkan. Kyrkoherden och biskopen har gemensamt altare i domkyrkan men kyrkoherden har i övrigt inga stiftsuppgifter utan kommer att ha det pastoralansvaret för den lokala nivån. Kyrkoherden i domkyrkoförsamlingen/pastoratet tillsätts på sedvanligt sätt i församlingen/pastoratet. Domprosten är anställd av stiftsstyrelsen och ingår i stiftsorganisationen. Domprosten tillsätts av biskopen och stiftsstyrelsen. Domprosten är inte knuten till domkyrkan förutom vid vigningar och andra stiftsrelaterade gudstjänster. Domprosten är vice preses i domkapitlet och biskopens ersättare i stiftsstyrelsen. Biskopen får genom denna modell en domprost vid sin sida som på många sätt kan vara en biskopens ersättare. Domprostens uppgifter har förändrats och begränsats till att omfatta enbart stiftsuppgifter.

Med utgångspunkt i ovanstående möjlighet finns ytterligare alternativ. Ett alternativ är att domkyrkan inte skulle vara en församlingskyrka utan endast en katedral med en katedralsförsamling. Domprostens uppgifter skulle då vara knutna till stiftet och domkyrkan skulle lösgöras från den territoriella församlingen. Det andra alternativet är att domprosten skulle kunna vara en

”församlingsherde” i domkyrkopastoratet. Det innebär att domprosten skulle vara underställd kyrkoherden och det är knappast en möjlighet med tanke på tillsynsfunktionen i domkapitlet.

Den andra möjligheten är att en präst, eller en kyrkoherde, i stiftet utses att vara biskopens ersättare i stiftsstyrelsen, vice preses i domkapitlet och även när det gäller andra uppgifter vara biskopens ersättare. På så sätt har denna präst aktuell församlingserfarenhet förutom de kompetenser som behövs för att vara biskopens ersättare. Men vem ska utse denna person? Är det biskopen som ska utse? Är det präster och diakoner i stiftet? På vilket sätt kan församlingen/pastoratet som denne person ansvarar för få göra sin röst hörd i valet av biskopens ersättare? Om man väljer denna konstruktion kommer inte biskopens ersättare att ha någon anknytning till domkyrkan utan på ett mer operativt sätt vara biskopens ersättare. Biskopens funktioner får även i denna modell en förstärkning samtidigt som denna ersättare inte kommer att vara knuten till domkyrkan. Domprosten är kyrkoherde i domkyrkoförsamlingen eller domkyrkopastoratet. Domprosten har i denna modell inga uppgifter på stiftsnivå. Domprosten och biskopen kommer att ha ett gemensamt altare i domkyrkan.

Domprostens ställning - förslag

Förslaget visar på domprosten som både kyrkoherde i domkyrkoförsamlingen/domkyrkopastoratet och som vice preses i domkapitlet, biskopens ersättare i stiftsstyrelsen och även att den kan ha andra stiftsuppdrag som biskopens ersättare. Så ser det ut idag. Domprosten är en del av den episkopala linjen och en brobyggare mellan stifts- och församlingsnivå. I domkapitlet finns en person med hög kompetens inom många områden samtidigt som den står i ledningen av ett aktivt församlingsarbete, som geografiskt hör samman med domkyrkan. Domprosten ansvarar också för domkyrkan och dess gudstjänstliv. I de tidigare presenterade möjligheterna förstärks biskopens funktion medan i denna modell har biskopen en ersättare som inte står i ett direkt beroendeförhållande till biskopen. Denna modell skapar en formell struktur när det gäller domkapitlets arbete som ger balans åt maktstrukturen mellan biskop och domprost. Dessutom har domprosten ett chefs- och ledaransvar, vilket inte är fallet i den första beskrivna möjligheten.

Problematiken kring domprostens uppgifter har, enligt enkätsvaren, varit att det är svårt att både vara biskopens ersättare och kyrkoherde framför allt för ett stort domkyrkopastorat/domkyrkoförsamling. Domprosten har ansvar för domkyrkans gudstjänstliv och för att stödja detta uppdrag ska det finnas en domkyrkokaplan i varje domkyrkoförsamling. Då domprosten är kyrkoherde över en mycket stor enhet är det lämpligt att inrätta en biträdande kyrkoherdetjänst som har tydliga delegationer när det gäller chefs- och ledarfunktioner.

Tillsättning

Tillsättningen av domprosttjänsten speglar tydligt förändringarna när det gäller staten och Svenska kyrkan och utvecklingen inom Svenska kyrkan sedan år 2000. I och med de förändrade relationerna till staten år 2000 övertog stiftsstyrelserna regeringens roll och tillsatte domprosttjänsten efter hörande med kyrkoråd eller kyrkonämnd. Det efterlystes ett större inflytande från lokal nivå. Från och med 2009 är det en tillsättningsnämnd som utser domprost. I det material som samlats in finns en mycket kraftig kritik mot denna form av tillsättning från lokal nivå. Från stift som tillsatt domprost efter 2009 kommer i stort sett enbart positiva röster kring denna form för tillsättning

Att frågan väcker debatt i de stora domkyrkopastoraten är kanske inget att förvåna sig över eftersom man där ser att i den ”nya” domprostens uppgifter krävs avancerade chefs- och ledaregenskaper som inte förut har varit aktuella då domkyrkoförsamlingen inte varit så stor. Det finns en stark oro för att någon ska anställas som domprost som den lokala nivån inte upplever kompetent att vara kyrkoherde. Det vore rimligt att tillsättningsnämnden utökades med en ledamot från den lokala nivån. För att den gemensamma ansvarslinjen ska få genomslag även vid valet av ledamöter från den lokala nivån, såsom den har på stiftsnivå, så föreslås att den fjärde ledamoten ska vara en präst från domkyrkoförsamling/domkyrkopastoratet. För att både den lokala nivån och stiftsnivån ska ha inflytande över domprosten förändras också kyrkoordningen när det gäller vikarie mer än tre månader och vid arbetsrättsliga åtgärder. I det första fallet beslutar stiftsstyrelsen vem som ska vara vikarie efter hörande av kyrkorådet i domkyrkopastoratet/domkyrkorådet och i det andra fallet beslutar kyrkorådet efter samråd med stiftsstyrelsen.

Utredningens förslag

Biskopen behöver en kompetent ersättare, domkyrkan måste ha en kompetent ledare för gudstjänstliv och annan verksamhet, domkyrkoförsamlingen/domkyrkopastoratet behöver en kompetent chef- och

ledare för församlingen. Det som bäst tjänar dessa syften är om domprosten fortsätter att både vara domkyrkoförsamlingens/domkyrkopastoratets kyrkoherde, biskopens ersättare i stiftstyrelsen, vice preses i domkapitel och ansvarig för gudstjänstlivet i domkyrkan. För att avlasta domprosten, särskilt i de nya stora domkyrkopastoraten, föreslås att det ska finnas en domkyrkokaplan som svarar för domkyrkans gudstjänstliv och att en tjänst kan inrättas som biträdande kyrkoherde.

Eftersom domprosten kommer att tjänstgöra på lokal- och stiftsnivå förelås att tillsättningsnämnden utökas med en ledamot från lokal nivå så att det är lika många ledamöter från varje nivå. För att värna den gemensamma ansvarslinjen föreslås att den nya ledamoten i tillsättningsnämnden är en av prästerna i domkyrkoförsamlingen/pastoratet. För att ge både stift- och lokalnivå inflytande i frågor som rör domprosten föreslås vidare att stiftstyrelsen efter hörande av kyrkorådet tillsätter vikarie för domprost och att kyrkorådet ska samråda med stiftstyrelsen inför beslut om uppsägning, avskedande eller omplacering och beslut om disciplinär åtgärd.

Förslaget leder till följande förändringar i kyrkoordningen:

- Domprosten är kyrkoherde i pastoratet där stiftets domkyrka är belägen. Idag står det endast församling.
- Domkyrkokaplan ska finnas i varje domkyrkoförsamling.
- En biträdande kyrkoherde kan anställas för att avlasta domprosten som kyrkoherde. För denne gäller samma behörighetskrav som för kyrkoherde.
- Tillsättningsnämnden utökas med en ledamot från lokalnivå. För att den gemensamma ansvarslinjen ska få genomslag även vid valet av ledamöter från den lokala nivån, såsom den har på stiftsnivå, så föreslås att den fjärde ledamoten ska vara en präst från domkyrkoförsamling/domkyrkopastoratet.
- Vikarie för domprost. För att markera domprostens arbete på båda nivåerna föreslås att stiftstyrelsen beslutar efter hörande av domkyrkoförsamlingens kyrkoråd eller domkyrkopastoratets kyrkoråd.
- Inför beslut om uppsägning, avskedande eller omplacering och beslut om disciplinär åtgärd av domprost. För att tydliggöra att domprosten har tjänst på såväl lokal som stiftsnivå och om det blir aktuellt att säga upp, avskeda eller omplacera domprosten eller annan disciplinär åtgärd ska kyrkorådet samråda med stiftstyrelsen innan ansökan om befogenhetsprövning görs.

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen (SvKB 1999:91)

dels att 5 kap. 3, 4 §§ samt 34 kap. 12 § ska ha följande lydelse

dels att det ska införas två nya paragrafer, 5 kap. 7 § och 34 kap. 2 a §

dels att rubriken före 34 kap. 12 § ska ha följande lydelse

dels att det ska införas en ny rubrik före 34 kap. 2 a §

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap. Kyrkoherden

3 § Uppdraget som kyrkoherde utövas av den som är anställd eller vikarierar som kyrkoherde i

församlingen eller pastoratet.

Domprosten är kyrkoherde för den församling där stiftets domkyrka är belägen.

4 § Kyrkoherden beslutar i vilken turordning övriga präster i församlingen eller pastoratet ska

träda in som vikarierande kyrkoherde när det är fråga om ett vikariat om högst tre månader. I

turordningen får också tas in andra präster, som enligt kyrkorådets beslut får anlitas som

vikarierande kyrkoherde.

Finns det ingen som kan träda in som vikarie enligt turordningen utser istället kyrkorådet

vikarie.

För längre vikariat än som anges i första stycket, utser kyrkorådet vikarie och, om det är

fråga om vikarie för domprost, stiftsstyrelsen.

5 § En vikarie för domprost, som enligt 4 § tredje stycket utses av stiftsstyrelsen, ska under

vikariatet även fullgöra domprostens uppgifter enligt 7, 9, 26 och 40 kap.

3 § Uppdraget som kyrkoherde utövas av den som är anställd eller vikarierar som kyrkoherde i

församlingen eller pastoratet.

Domprosten är kyrkoherde för den församling *eller det pastorat* där stiftets domkyrka är belägen.

4 § Kyrkoherden beslutar i vilken turordning övriga präster i församlingen eller pastoratet ska

träda in som vikarierande kyrkoherde när det är fråga om ett vikariat om högst tre månader. I

turordningen får också tas in andra präster, som enligt kyrkorådets beslut får anlitas som

vikarierande kyrkoherde.

Finns det ingen som kan träda in som vikarie enligt turordningen utser istället kyrkorådet

vikarie.

För längre vikariat än som anges i första stycket, utser kyrkorådet vikarie och, om det är

fråga om vikarie för domprost, stiftsstyrelsen *efter hörande av kyrkorådet*.

5 § En vikarie för domprost, som enligt 4 § tredje stycket utses av stiftsstyrelsen, ska under

vikariatet även fullgöra domprostens uppgifter enligt 7, 9, 26 och 40 kap.

7 § *För fullgörande av del av domprostens uppgifter som kyrkoherde får domkyrkoförsamlingens kyrkoråd, eller, om domkyrkoförsamlingen ingår i ett pastorat, pastoratets kyrkoråd tillsätta en biträdande kyrkoherde. Domprosten beslutar vilka*

uppgifter som ska ingå i befattningen. För denna befattning gäller samma behörighetskrav som för kyrkoherde i 34 kap. 9§.

34 kap. Kyrkans anställda

Domkyrkokaplan

2 a § I varje domkyrkoförsamling ska, som biträde till domprosten, finnas en domkyrkokaplan som svarar för domkyrkans gudstjänstliv och funktion som stiftskatedral.

Tillsättning av domprost m.m.

12 § En befattning som domprost ska tillsättas av en tillsättningsnämnd.

Biskopen är ordförande i tillsättningsnämnden. Nämnden utser bland sina valda ledamöter

en vice ordförande.

Stiftsstyrelsen utser tre ledamöter i tillsättningsnämnden. Domkyrkoförsamlingens kyrkoråd utser *tre* ledamöter i nämnden. Om domkyrkoförsamlingen ingår i ett pastorat utser i stället pastoratets kyrkoråd *tre* ledamöter i nämnden. För ledamöterna utses lika många ersättare. Stiftsstyrelsen utser även en ersättare för biskopen som ledamot.

Ledamöter och ersättare i tillsättningsnämnden ska väljas bland ledamöter och ersättare i det

organ som förrättar valet.

Följande bestämmelser om kyrkorådet ska i tillämpliga delar gälla för tillsättningsnämnden:

– 4 kap. 13 § om när sammanträdena ska hållas,

– 4 kap. 14 § om ersättarnas tjänstgöring,

– 4 kap. 15 § om beslutförhet,

– 4 kap. 16 och 17 §§ om jäv, och

– 4 kap. 18 § om ärendenas avgörande och protokollet.

Kungörelser och tillkännagivanden ska anslås på domkyrkoförsamlingens eller, om

domkyrkoförsamlingen ingår i ett pastorat, pastoratets anslagstavla.

12 § En befattning som domprost ska tillsättas av en tillsättningsnämnd.

Biskopen är ordförande i tillsättningsnämnden. Nämnden utser bland sina valda ledamöter

en vice ordförande.

Stiftsstyrelsen utser tre ledamöter i tillsättningsnämnden. Domkyrkoförsamlingens kyrkoråd utser *fyra* ledamöter i nämnden. Om domkyrkoförsamlingen ingår i ett pastorat utser i stället pastoratets kyrkoråd *fyra* ledamöter i nämnden. *En av de fyra ledamöterna ska vara präst.* För ledamöterna utses lika många ersättare.

Stiftsstyrelsen utser även en ersättare för biskopen som ledamot. *Detta ska vara den ersättare i domkapitlet som i 9 kap. 1 § 4 st. är utsedd för biskop och domprost.*

Ledamöter och ersättare i tillsättningsnämnden ska väljas bland ledamöter och ersättare i det organ som förrättar valet.

Följande bestämmelser om kyrkorådet ska i tillämpliga delar gälla för tillsättningsnämnden:

– 4 kap. 13 § om när sammanträdena ska hållas,

– 4 kap. 14 § om ersättarnas tjänstgöring,

– 4 kap. 15 § om beslutförhet,

– 4 kap. 16 och 17 §§ om jäv, och

– 4 kap. 18 § om ärendenas avgörande och protokollet.

Kungörelser och tillkännagivanden ska anslås på domkyrkoförsamlingens eller, om

domkyrkoförsamlingen ingår i ett pastorat, pastoratets anslagstavla.

Inför beslut om uppsägning, avskedande eller omplacering och beslut om disciplinär åtgärd av domprost ska, innan ansökan görs om befogenhetsprövning enligt 31 kap.14 §, kyrkorådet samråda med stiftsstyrelsen.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2014

1 Bakgrund

Kyrkostyrelsen beslöt, 24-26 september 2012, att tillsätta en utredning angående domprostens ställning, uppgifter och tillsättning med anledning av de strukturförändringar som kyrkomötet var på väg att besluta under kyrkomötet 2012.¹ Den 16 oktober beslöt kyrkostyrelsens au att ge uppdraget till Ingegerd Sjölin, rektor vid Svenska kyrkans Pastoralinstitut i Lund.

I och med strukturförändringarna 2014 kommer flerpastoratssamfälligheter att försvinna och istället kan flerförsamlingspastorat bildas. Det finns många skäl till denna förändring, men en är att Svenska kyrkan har fått och kommer att få en krympande ekonomi. Med en allt mindre budget kan inga ekonomiska beslut fattas utan att de får pastorala konsekvenser. När flerpastoratssamfälligheterna blir flerförsamlingspastorat eller en enda stor församling så kommer det att finnas en kyrkoherde som har det yttersta ansvaret för de pastorala besluten och ett kyrkoråd som kan styra både över de pastorala och ekonomiska delarna i pastoratet/församlingen.

När strukturutredningen, Närhet och Samverkan SKU 2011:2, var ute på remiss fanns det i remissvaren några frågeställningar kring domprosten som behövde klarläggas i och med de kommande strukturförändringarna. Dessa frågeställningar hade aktualiserats trots att det inte funnits någon direkt fråga kring domprostens ställning i en förändrad organisation i strukturutredningen.

Vid en närmare analys av remissvaren framgår det att det är 25 olika instanser som lyft frågor kring domprosten och några av dem efterlyser en närmare utredning kring detta. Svaren kommer från följande stift; Göteborg (3), Karlstad (4), Linköping (1), Lund (11), Uppsala (2), Västerås (3) samt från fackförbundet KyrkA(1).² De två huvudsakliga frågeställningar som är aktuella i materialet är tillsättningsnämndens sammansättning och domprostens arbetsbörda i de fall domkyrkoförsamlingen kommer att ingå i ett större pastorat. Är det rimligt, menar man, att domprosten ska vara både kyrkoherde i domkyrkoförsamlingen och biskopens ersättare i stiftsstyrelsen, vice preses i domkapitlet och även ha andra stiftsuppgifter? Frågan ställs på sin spets i domkyrkoförsamlingar som i och med strukturförändringarna blir domkyrkopastorat. När det gäller tillsättningsnämnden utkristalliseras två ståndpunkter. Den ena är att man anser att det är fel att stiftet har fyra röster i tillsättningsnämnden och den lokala nivån tre röster. Ibland uttrycker man detta genom att säga att biskopen har utslagsröst. Den andra ståndpunkten är att varje församling eller pastorat ska, efter domkapitlets behörighetsförklaring, få besluta vem som ska vara kyrkoherde och att detta bör gälla även för domkyrkoförsamling eller domkyrkopastorat.

1.1 Samtal och enkät

I utredningens direktiv står det: *Samråd i lämplig form bör ske med Biskopsmötet och stiftet samt med domprostkollegiet.* Utredaren deltog på biskopsmötet den 18 november 2012 och där fördes det en diskussion kring utredningens frågeställningar samt en enkät besvarades. Två biskopar var inte närvarande och

¹ Se bilaga 1

² För att hitta eventuella kommentarer och synpunkter kring domprostens ställning, uppgifter och tillsättning har remissvaren, pdf-fil, genomsökts med hjälp av sökord såsom domprost, domkyrkoförsamling, domkyrka m.m.

kontakt med dessa har skett och deras synpunkter är tillvaratagna i utredningen. Måndagen den 26 november möttes samtliga domprostar i Lund för en årlig sammankomst. Vid detta tillfälle fick utredaren möjlighet att få föra en diskussion kring de aktuella frågorna och domprostarna besvarade samma enkät som biskoparna. Även domkyrkokaplanerna möttes i Lund vid detta tillfälle och även här skedde en diskussion och en enkät besvarades. Frågorna var inte desamma som för biskoparna och domprostarna utan var inriktade på domkyrkans relation till biskopen, domprosten, stiftet samt församling och stad. Strax innan jul sändes samma enkät som biskoparna och domprostarna besvarat ut till stiftsstyrelsernas 1:e och 2:e vice ordförande, domarledamoten i domkapitlet, domkyrkoförsamlingens ordförande och vice ordförande samt i förekommande fall kyrkonämndens ordförande och vice ordförande. Om det i några instanser funnits 1:e, 2:e och 3:e ordförande har alla fått erbjudande att besvara enkäten. Tiden var knapp och julen stod för dörren, men många tog sig tid att besvara enkäten antingen enskilt eller tillsammans i den instans de representerade. Några avböjde och en del svarade inte alls. För utredningens skull har det varit oerhört värdefullt att få in svar från så många stift och olika instanser som möjligt.³

De tre frågorna i enkäten:

- Vilka är domprostens uppgifter?
- Vilka kompetenser krävs av en domprost?
- Möjligheter och orosmoln inför strukturförändringarna!

Översiktliga mötesanteckningar gjordes vid biskopsmötet och när domprostkollegiet var samlat och dessa har infogats i analysen. De skriftliga enkätsvaren har analyserats efter gruppstillhörighet exempelvis biskop, stiftsstyrelse, domkyrkoförsamlingens kyrkoråd men också genom att alla som tillhört ett och samma stift har utgjort en analysenhet. Vid analysen av respektive stift har också remissvaren angående strukturutredningen behandlats. En del av svaren är beroende av vilken position man har i förhållande till domprosten samtidigt som stiftet skiljer sig åt på många olika sätt när det gäller domprostens uppgifter och situation.

1.2 Domprostens uppgifter

Domprostens uppgifter regleras i Kyrkoordningen. Många har i enkäten hänvisat till detta samtidigt som man på olika sätt exemplifierat domprostens uppgifter i dess mångfald. Någon skriver: *Domprostens ställning är unik eftersom han eller hon har arbetsuppgifter såväl i församling och pastorat som på stiftsnivå. De erfarenheter domprosten därigenom förvärvat gör att han eller hon blir en stor tillgång i all aktuell kyrklig verksamhet.*

Domprostens uppgifter såsom de anges i enkäten:

³ Kyrkonämnderna i Göteborg, Karlstad, Linköping, Lund, Uppsala, Västerås har svarat antingen gemensamt eller enskilt. Representanter från domkyrkoförsamlingar som svarat är Härnösand, Karlstad, Linköping, Lund, Skara, Strängnäs, Uppsala, Växjö. Domarledamoten i domkapitlet som svarat kommer från Göteborg, Skara, Uppsala, Visby (domkapitlet i sin helhet). Domarledamöter från Linköping, Stockholm och Lund har meddelat att de avstått att svara. Stiftsstyrelserna, enskilt eller gemensamt, i Göteborg, Skara, Lund och Visby har besvarat enkäten.

- Kyrkoherde för domkyrkoförsamlingen
- Ansvarar för domkyrkan
- Vice preses i domkapitlet
 - o Remissvar
 - o Intervjuar blivande kyrkoherdar inför domkapitlets behörighetsförklaring
 - o Medverkar vid antagningskonferens för präster och diakoner.

- Biskopens ersättare i stiftstyrelsen
- Samarbete med biskopen
 - o Biskopens ”bollplank”
 - o Biskopens ersättare i stiftet
 - o En del av kontraktsprostkollegiet
 - o Domprosten har kontakt med andra stift även internationellt

Domprosten är kyrkoherde för domkyrkoförsamlingen och detta rymmer oändligt många uppgifter som ges exempel på, men där man också visar på att dessa är desamma som för andra kyrkoherdar och därmed också reglerat i KO. Utredningens fokus är domprostens dubbla arbetsområden och svaren är ofta mer inriktade på det förhållandet än på de specifika kyrkoherdeuppgifterna. Några axplock ur enkäten:

- Domprosten i domkyrkoförsamlingen är stiftets främste herde
- Domprosten med kyrkoherdeuppdraget är en bro mellan stift och församling
- Domprosten är en kyrkoherde med högre kompetens och i en församling som är mer stiftsinriktad än andra
- Domprosten är kyrkoherde i domkyrkoförsamlingen och har ett helhetsansvar.

Domprosten är kyrkoherde i den församling där domkyrkan är belägen står det i KO 5 kap 3 §. Här följer några av svaren kring domprostens uppgift i relation till domkyrkan.

- Domkyrkan är både församlingskyrka och stiftskyrka
- Representativ kyrkoherde knuten till domkyrkan som stiftshelgedom
- Vara en länk i arbetet biskop och domkyrka
- Medverkar vid präst- och diakonvigningar
- Domkyrkan manifesterar stiftets teologi och synliggör stiftets strategi
- Att leda och utveckla domkyrkans arbete som rör domkyrkan som ”nod” i sin region
- Driva förnyelsearbete i domkyrkan – som är lite av Svenska kyrkans fönster mot samtiden
- Domkyrkans ställning som hela stiftets kyrka har stärkts på senare tid och där har domprosten en viktig funktion

De allra flesta pekar på domprostens uppgift som vice preses i domkapitel som ytterst viktig. Domprosten har idag en tydlig plats i domkapitlet som en representant för vigningstjänsten, som vice preses. Någon anser att denna uppgift kan ersättas av annan präst som är vald av prästerna och diakonerna i stiftet. Domprostens uppgift i domkapitlet är en del av den episkopala linjen i Svenska kyrkan. Domprosten bidrar i domkapitlet med teologisk sakkunskap, erfarenheten från både stift- och församlingsarbete. Många talar om domprosten som en stark resurs i domkapitlet. Det verkar inte vara helt ovanligt att domprosten tar ansvar för remissarbete för domkapitlets räkning. Några nämner också domprostens kompetens som värdefull i samband med arbetet i domkapitlet angående

församlingsinstruktionerna. Domprosten ses också som en kompetent resurs vid intervjuer av sökande till kyrkoherdetjänster inför domkapitlets behörighetsförklaring. Dessutom är domprosten en aktiv part i flera stift när det gäller antagningskonferens för blivande diakoner och präster.

Domprosten är biskopens ersättare i stiftsstyrelsen. I domkapitlet är domprosten en av ledamöterna och vice preses, medan domprosten är biskopens ersättare i stiftsstyrelsen. Domprostens uppgift blir olika om hon/han är en av ledamöterna eller enbart ersättare. Detta avspeglar sig också i enkätens svar. Domprostens roll i stiftsstyrelsen varierar starkt mellan stiftet. I några stift har domprosten en självklar och aktiv roll i stiftsstyrelsen. Här framhålls också att biskopen har ett nära samarbete med domprosten när det gäller frågor och ärenden som rör stiftsstyrelsen. I något eller några stift är domprosten sällan närvarande vid stiftsstyrelsens sammanträden. Stiftet har olika struktur och uppbyggnad när det gäller de olika stiftskanslierna. Det är kanske inte en alltför kvalificerad gissning att här har det stor betydelse vilka tjänster som finns på stiftskansliet och hur de arbetar och ger underlag till stiftsstyrelsens arbete.

I enkäten framkommer att domprosten i många stift har ett nära samarbete med biskopen inom olika områden. Flera biskopar och domprostar beskriver att domprosten är ett "bollplank" för biskopen. Andra uttrycker det istället som teologisk och pastoral samtalspartner. I vissa stift ersätter domprosten biskopen vid förrättningar i stiftet och i andra förekommer det i princip aldrig. I flertalet stift är domprosten en del av prostkollegiet även om domprosten inte själv är kontraktsprost. Istället för att prosten visiterar en församling är det vanligt att det är domprosten som visiterar kontraktsprostarnas församlingar.

1.3 Domprostens kompetenser

Domprostens uppgifter är många och av skiftande slag. För att utföra dessa uppgifter krävs en mängd kompetenser. Frågan som ställdes var öppen och svaren blev många. Här ges en strukturerad sammanfattning av alla de kompetenser som framkom i enkäten.

Alla lyfte kompetensen som ledare och chef och gav åtskilliga beskrivningar vilka kompetenser som behövs. När det gäller just ledar-/chefs-kompetensen blev det naturligt att dela in kompetenserna i förmågor, erfarenheter och egenskaper. Här kommer exempel ur enkäten som också är representativa för svaren.

1.3.1 Domprosten som ledare och chef

Förmåga

- God ledare och chef
- Allt som hör till det goda ledarskapet: tydlighet och samarbetsförmåga, organisationsförmåga och lyhördhet gentemot såväl medarbetare som stift
- Analytiskt ledarskap
- Strateg
- Visionär förmåga och framtidsorienterad
- Att ha en ledarförmåga att kunna leda en stor organisation med hjälp av anställda och förtroendevalda
- God administrativ och ekonomisk kompetens samt förmåga att entusiasmera medarbetare att arbeta mot samma mål
- Andlig ledare
- Kunna företräda Svenska kyrkan i samhället
- Kommunikativ kompetens

Erfarenheter

- Erfarenhet av administration, personalledning och ekonomi
- Erfarenhet som församlingspräst/Lång erfarenhet 5-10 år som kyrkoherde i en större församling
- Bred erfarenhet av kyrkans olika nivåer
- Högre ledarutbildning
- Internationell och ekumenisk erfarenhet.

Egenskaper

- Stabil personlighet med stark integritet
- Brett förtroendekapital
- God social kompetens
- Publikt gångbar

1.3.2 Domprostens samarbete med biskopen

En komplicerad uppgift som domprost är att vara chef/ledare i församlingen/pastoratet och samtidigt vara ersättare för biskopen.

- Ett gott förhållande mellan biskop och domprost byggt på respekt och känsla för varandras uppgifter är till gagn för hela stiftet och dess verksamhet
- Att kunna växla mellan att vara chef och ”ersättare”
- Kunna samarbeta med förtroendevalda och underställda och med biskoparna
- Förståelsen från församlingen om domprostens ansvar i stiftsorganisationen i kombination med stiftets respekt för att det är församlingens chef och ledare, är viktig
- Biskopen behöver en präst utanför stiftskansliet, som kan vara friare än den som är direkt underställd biskopen

Ledar-/Chefskompetensen och samarbetsförmåga med biskopen är viktiga men också teologisk kompetens, att vara en god liturg, förkunnare och pastoralt erfaren. Dessutom kräver domprosttjänsten kunskap om Svenska kyrkans organisation och Kyrkoordningen.

1.3.3 Tydlig och god teologisk kompetens

Det är tydligt i enkäten att teologisk kompetens är något som understryks när det gäller domprosten. Även här fanns det många svar.

- Hög teologisk kompetens
- Dokumenterat teologiskt reflekterande, gärna högre akademisk examen
- Teologiskt insiktsfull
- Goda teologiska kunskaper
- Reflekterad kyrkosyn

1.3.4 God liturg, förkunnare och pastoralt erfaren

- Duktig gudstjänstpräst – liturg och predikant över genomsnittet.
- Hög liturgisk kompetens
- Liturgisk skicklighet
- God ledare av katedralens gudstjänster
- God predikant

- Pastoralt erfaren och kunnig
- Bred församlingserfarenhet
- Någon form av andlig ledare

1.3.5 Kunnig om Svenska kyrkans organisation och Kyrkoordningen

- Mycket god kännedom om stora delar av Svenska kyrkan, så att domkyrkoförsamlingen uppfattas som och blir en församling där hela stiftet kan känna sig tillhörigt
- Rik, mångskiftande erfarenhet av kyrkan på alla nivåer, den världsvida kyrkan
- God kännedom om stiftets särskilda profil och andliga geografi
- Ha sinne för kyrkoordningsfrågor, vilket är särskilt betydelsefullt i domkapitlet
- Kunskap om KO och regelverk
- Kyrkorättslig kompetens

1.4 Möjligheter och orosmoln inför strukturförändringarna

När det gäller möjligheter och orosmoln om domprostens möjligheter i de kommande stora domkyrkopastoraten, så lyfts såväl positiva som negativa synpunkter.

1.4.1 Domprosten

Det finns förespråkare för att domprostuppdraget ska frikopplas från kyrkoherdeuppdraget likaväl som de som inte vill skilja uppdragen åt.

- Olika kompetens krävs för kyrkoherde och biskopens ersättare. Att skilja på rollerna behövs i stift med stora domkyrkopastorat
- Domprosten är för viktig för att försvinna i ett allmänt kyrkoherdeskap
- Skapa en ny domprostroll - närmare stiftet, biskopen och katedralen. Chefskapet i pastoratet ligger på en domkyrkoherde
- Oro: Om domkyrkoförsamling och domprost reduceras/likställs med vilken församling och kyrkoherde som helst
- Det är mycket viktigt att behålla sambandet mellan stift och domkyrka/domkyrkoförsamling och domprostens ställning som vice preses
- Viktigt att domprostrollen inte reduceras utan får innehålla både kyrkoherdeuppdraget och också vara en bro mellan stift och församling. Genom detta stärks den episkopala linjen biskop-domprost
- Katastrofalt om domkyrkans roll ökar och dess ledare förväntas vara kyrkoherde bland kyrkoherdar
- Domkyrkoförsamlingen berikas genom att domkyrkan mer och mer framträder som en katedral. Beroende på domkyrkopastoratets storlek kan en biträdande "kyrkoherde-funktion" vara bra
- Stora domkyrkopastorat/församlingar kräver god struktur och klarhet så att domprost inte fastnar i små detaljfrågor. Detta går naturligtvis att lösa, men det kräver jobb och nytänkande och mod
- Jag är helt övertygad om att det går att vara kyrkoherde i en mycket stor församling samtidigt som man har stiftsuppdrag
- Att domprosten blir en "vanlig" kyrkoherde är ett orosmoln
- Uppdraget är omfattande, men fullt görligt i en organisation som i jämförelse med näringsliv och akademi ändå är förhållandevis liten

Hur ska man då lösa domprostens olika uppgifter om man inte ser att de kan innehas av en och samma person? Här finns en rad olika alternativ:

Domprosten är stiftsanställd

- Domprosten är anställd av stiftet med ansvar för katedralen
- Domprosten är fristående från pastoratet men knuten till domkyrkan
- Domprost är en stiftstjänst och ingår i stiftskansliets arbete

Till domprost utses någon kyrkoherde i stiftet

- Domprost utses bland stiftets kyrkoherdar utan knytning till domkyrkan

Domprosten – ”församlingsherde” i domkyrkopastoratet

- Domprosten blir församlingsherde i domkyrkoförsamlingen underordnad kyrkoherden i pastoratet samtidigt som domprosten är vice preses i domkapitlet och biskopens ersättare i stiftsstyrelsen

1.4.2 Stora domkyrkopastorat

Ett annat orosmoln är att de stora nya domkyrkopastoraten blir en så stor andel av stiftet så att det kan bli ett stift i stiftet. Även här visar enkätsvaren på nya möjligheter när domkyrkoförsamlingar blir domkyrkopastorat.

- Domkyrkoförsamlingen blir ett stift i stiftet
- De riktigt stora domkyrkopastoraten blir en maktfaktor i stiftet
- Maktotydlighet om pastoratet omfattar mer än 25% av stiftets invånare
- En större domkyrkoförsamling får större resurser
- Lättare att strukturera arbetet med en större stab runt domprosten
- Äntligen en chans att se hela staden som ett enda pastoralt område

1.4.3 Tillsättning

En fråga som går som en röd tråd genom enkätsvaren framför allt från lokal nivå är tillsättningsförfarandet.

- Tillsättningsförfarandet idag kan medföra att någon kan anställas som domprost som pastoratet inte vill ha
- När oenighet råder i tillsättningsnämnden är det svårt enligt nuvarande ordning.
- Arbetsgivaren har inte det slutliga inflytandet över vem som ska anställas
- Olika kompetens i stora pastorat jämfört med små! Tillsättningen måste ske lokalt
- Tillsättningsnämnd gör det hela lättare. En bra konstruktion!
- Nuvarande tillsättningsförfarande är bra. Svarar mot behovet av stiftsinflytande och stiftknytning

2 Domkyrkoförsamlingar förändras och förändras inte

De stora strukturförändringarna som genomförs i Svenska kyrkan gäller för de domkyrkoförsamlingar som idag ingår i flerpastoratssamfälligheter.⁴ De övriga domkyrkoförsamlingarna/pastoraten kommer inte att påverkas. De instanser som i remissbehandlingen behandlade frågan om domprosten var alla förutom KyrkaA kopplade till någon av de domkyrkoförsamlingar som kommer att bli

⁴ Strukturförändringarna genomförs den 1 januari 2014 förutom i Göteborg som kommer att göra det vid en senare tidpunkt.

domkyrkopastorat. I tabell 1 visas folkmängden, antal medlemmar, tillhörighetsfrekvens för alla domkyrkoförsamlingar.⁵ Dessutom anges andel folkmängd och andelen medlemmar i domkyrkoförsamlingarna i förhållande till stiftets folkmängd och antal medlemmar.

⁵ All fakta är hämtad ur Svenska kyrkans statistikdatabas och gäller för år 2011.

Tabell 1 Domkyrkoförsamlingens eller pastoratets folkmängd, medlemmar, absoluta tal, andel tillhöriga, procent, samt folkmängden i domkyrkoförsamlingen/pastoratet i relation till respektive stifts folkmängd, procent och domkyrkoförsamlingens/pastoratets medlemmar i relation till stiftets medlemmar, procent, Svenska kyrkan, år 2011

	Domkyrkoförsamling			Andel av stiftet	
	Folkmängd	Medlemmar	Tillhöriga	Folkmängd	Medlemmar
Göteborg	13 476	7 970	59,1%	1,0%	0,9%
Härnösand	15 450	11 502	74,4%	4,2%	4,0%
Karlstad	22 609	16 974	75,1%	6,3%	6,0%
Linköping	65 096	40 859	62,8%	12,0%	10,3%
Luleå	42 024	31 415	74,8%	8,3%	7,8%
Lund	13 202	8 725	66,1%	0,9%	0,9%
Skara	18 220	13 869	76,1%	3,4%	3,5%
Stockholm	5 150	2 961	57,5%	0,3%	0,3%
Strängnäs	17 035	11 817	69,4%	2,8%	2,9%
Uppsala	45 199	28 934	64,0%	6,1%	5,5%
Visby	23 399	16 010	68,4%	40,8%	37,1%
Västerås	24 908	17 194	69,0%	4,3%	4,0%
Växjö	15 005	11 427	76,2%	2,4%	2,5%

Utan att det kanske har någon direkt betydelse i denna utredning kan man konstatera två ytterligheter. Nämligen att det största stiftet, Stockholms stift, har den minsta domkyrkoförsamlingen och den utgör endast 0,3 procent av stiftets befolkning eller medlemmar. Och i det minsta stiftet, Visby stift, har domkyrkoförsamlingen den högsta andelen av stiftets folkmängd eller tillhöriga i relation till övriga stift, 41 respektive 37 procent.

Domkyrkoförsamlingarna har helt olika förutsättningar och utgångspunkt beroende på om det är många som är medlemmar eller om det är en mindre andel. I fem domkyrkoförsamlingar, Härnösand, Karlstad, Luleå, Skara och Växjö är tre av fyra invånare medlemmar. I andra ändan på skalan finns Stockholm och Göteborg där knappt sex av tio är medlemmar. Att vara domkyrkoförsamling i en stad där en stor majoritet är medlemmar ger helt andra förutsättningar än där medlemsfrekvensen är kring 60 procent.

I Stockholm, Lund och Göteborg utgör domkyrkoförsamlingarna en procent eller knappt en av stiftets befolkning eller medlemmar. Från tre till sex procent av stiftets befolkning respektive medlemmar återfinns i domkyrkoförsamlingarna i Växjö, Strängnäs, Skara, Härnösand, Västerås, Uppsala och Karlstad. I Linköping utgör domkyrkoförsamlingen 12 procent av befolkningen och 10 procent av medlemmarna. Motsvarande siffror för Luleå domkyrkoförsamling är 8 procent både när det gäller befolkning och tillhöriga.

2.1 De nya domkyrkopastoraten

De domkyrkoförsamlingar som berörs av strukturförändringarna är Göteborg, Karlstad, Linköping, Lund, Uppsala, Västerås och Växjö. I Tabell 2 visas samma fakta som i Tabell 1 men för de nya domkyrkopastoraten.⁶

⁶ För att beräkna de nya domkyrkopastoraten har siffrorna för 2011 använts och utgångspunkten har varit de ekonomiska samfälligheter som domkyrkoförsamlingarna ingick i enligt Matrikel för Svenska

Tabell 2 De nya domkyrkopastoratens (såsom de kommer att bli 1/1 2014) folkmängd, medlemmar, absoluta tal, andel tillhöriga, procent, samt folkmängden i domkyrkopastoraten i relation till respektive stifts folkmängd, procent och domkyrkopastoratens medlemmar i relation till stiftets medlemmar, procent, domkyrkopastorat i Svenska kyrkan, siffrorna är hämtade ur Svenska kyrkans statistikdatabas för år 2011.

	Domkyrkoförsamling			Andel av stiftet	
	Folkmängd	Medlemmar	Tillhöriga	Folkmängd	Medlemmar
Göteborg	71 602	43 269	60,4%	5,4%	4,9%
Karlstad	73 831	54 580	73,9%	20,5%	19,2%
Linköping	93 754	60 657	64,7%	17,3%	15,3%
Lund	86 702	51 591	59,5%	6,2%	5,5%
Uppsala	144 233	86 887	60,2%	19,6%	16,4%
Västerås	138 709	92 452	66,7%	24,1%	21,7%
Växjö	83 710	58 588	70,0%	13,3%	12,7%

Numerärt störst blir Uppsala domkyrkopastorat med 144 000 invånare och följs av Västerås domkyrkopastorat, 139 000 invånare. När det gäller medlemmar är det fler i Västerås, 92 000, än i Uppsala, 87 000. Linköping, Växjö, Karlstad och Lund har ett medlemsantal som varierar mellan 52 000 och 61 000. Göteborg blir det minsta domkyrkopastoratet sett till antalet medlemmar, nämligen 43 000.

Till skillnad från idag kommer fem av domkyrkopastoraten att omfatta en betydande del av den totala folkmängden eller medlemsantalet i stiftet. I Västerås domkyrkopastorat finns närmare en fjärdel av befolkningen och drygt en femtedel av medlemmarna. I enkäten framkom oro över denna nya situation. I Karlstads respektive Uppsalas domkyrkopastorat kommer omkring en femtedel av invånarna i stiftet att ingå. I Linköpings domkyrkopastorat finns 17 procent av stiftets invånare och 15 procent av dess medlemmar. Detta är en konsekvens av strukturförändringarna som inte bara kommer att beröra de nya domkyrkopastoraten utan även andra som nu är flerpastoratssamfälligheterna. I flera stift som kanske har oförändrade domkyrkoförsamlingar kommer det att finnas nya pastorat som omfattar en hög andel av stiftets befolkning och/eller medlemmar. I Lunds stift förändras domkyrkoförsamlingen till ett

kyrkan 2012 och Svenska kyrkans statistikdatabas. Göteborgs domkyrkopastorat har beräknats enligt beslut i stiftsstyrelsen i december 2012 och för Växjö tillkommer ett antal församlingar som inte tidigare ingått i den kyrkliga samfälligheten. **Göteborgs domkyrkopastorat:** Domkyrkoförsamlingen i Göteborg, Göteborgs Annedal, Göteborgs Haga, Göteborgs Johanneberg, Göteborgs Vasa. **Karlstad domkyrkopastorat:** Alster-Nyedsbygden, Karlstads domkyrkoförsamling, Norrstrand, Väse-Fågelvik, Västerstrand. **Linköpings domkyrkopastorat:** Gottfridsberg, Landeryd, Linköpings Berga, Linköpings domkyrkoförsamling, Linköpings Johannelund, Linköpings Ryd, Linköpings S:t Lars, Linköpings Skäggetorp. **Lunds domkyrkopastorat:** Helgeand, Lunds Allhelgonaförsamling, Lunds domkyrkoförsamling, Lunds östra stadsförsamling, Norra Nöbbelöv, S:t Peters klosters, Torn. **Uppsala domkyrkopastorat:** Helga Trefaldighet, Gamla Uppsala, Gottsunda, Uppsala domkyrkoförsamling, Vaksala,. **Västerås domkyrkopastorat:** Dingtuna-Lillhärad, Kungsåra, Norrbo, Rytterne, Skerike-Gideonsberg, Tillberga, Västerås Badelunda, Västerås-Barkarö, Västerås domkyrkoförsamling, Västerås Lundby, Önsta. **Växjö domkyrkopastorat:** Aneboda-Asa-Berg, Bergunda, Furuby, Hemmesjö med Tegnaby, Kalsvik, Skogslyckan, Teleborg, Tävelsås, Vederslöv-Dänningelanda, Växjö domkyrkoförsamling, Växjö Maria, Öja, Öjaby, Ör-Ormesberga. Följande tillkommer som inte tidigare ingick i Växjö kyrkliga samfällighet: Dädesjö, Jät, Nöbbelö, Sjösås, Söraby: Söraby- Tolgs -Tjureda, Gårdsby, Uråsa, Östra Torsås.

domkyrkopastorat och går från att ha omfattat omkring 1 procent till att omfatta 5,5 procent. I Lunds stift kommer också Malmö att utgöra ett pastorat med en befolkning som omfattar 21,5 procent av befolkningen i stiftet och 15,3 procent av medlemmarna. I Strängnäs stift förblir domkyrkoförsamlingen intakt. Här kommer Örebro pastorat att omfatta 18 procent av befolkningen och 17 procent av medlemmarna i Strängnäs stift.

Biskopens och stiftets roll i relation till de nya mycket stora pastoraten kommer att bearbetas på många olika sätt och ur olika synvinklar. Om det är domkyrkopastoratet som utgör det största pastoratet i stiftet borde det vara enklare att hitta goda relationer och arbetsformer mellan stift och pastorat eftersom biskop och domprost samarbetar på många sätt och domkyrkan är något av en stiftshelgedom. Det kan bli betydligt svårare att hitta sätt att samarbeta om ett pastorat med en hög andel medlemmar finns någon annanstans i stiftet. Det finns en under lång tid uppordnad form för relationerna mellan stift och domkyrkopastoratet.

Det finns en skillnad mellan de domkyrkoförsamlingar som fortsätter med samma organisation som tidigare och de som blir de nya domkyrkopastoraten. Men det finns också en stor skillnad mellan de sju nya domkyrkopastoraten. Ju fler invånare och medlemmar ju större måste omfånget av verksamheten, antalet anställda, gudstjänster och kyrkliga handlingar vara. Det innebär att antalet anställda kommer att variera. Det krävs olika organisationer beroende på omfånget av församlingen.

3 Domprostens uppgifter

Domprostens uppgifter har varit en fråga som funnits med i en rad utredningar inför år 2000 och KO, men också i utredningar efter de förändrade relationerna. I Styra och leda, SKU 2008:1, hänvisas till betänkandet Arbetet på olika kyrkliga nivåer (SKU 1998:3):

Det var tre uppgifter som man såg som naturliga för domprosten och som de enda särskilda uppgifter som skulle tilldelas domprosten. Det gällde som vice ordförande i domkapitlet, som ansvarig för domkyrkans gudstjänstliv och som ersättare för biskopen som ledamot i stiftsstyrelsen.

3.1 Domprostens uppgifter och stiftsstyrelsen

Domprosten är biskopens ersättare i stiftsstyrelsen och inte själv en ordinarie ledamot. Det skedde betydande förändringar i stiftsorganisationen 1989. Då inrättades genom bestämmelser i församlingslagen(1988:180) stiftssamfälligheter med huvudsakligt uppdrag att fullgöra främjandeuppgifter (SKU 2011:2). Det gjorde det möjligt att bygga upp en stiftsorganisation på ett nytt sätt och ge utökade resurser till stiftskanslierna. I vissa stift tillsattes en stiftsprost, enhetschef, stiftsdirektor o.s.v. beroende på hur stiftskanslierna organiserades. Med tiden har antalet tjänster, ofta med en specialistinriktning, ökat undan för undan på stiftskansliet. Innan utbyggnaden av stiftskanslierna var det kanske vanligast att domprosten biträdde biskopen när det gällde utredningar och remissvar. Så är det till viss del fortfarande, men det finns betydligt fler som kan gå in i den typen av uppgifter. I ett stiftskansli finns det idag flera medarbetare som är ämbetsbärare, präster och diakoner. De prästvigda stiftsmedarbetarna har inte självklart domkyrkan som sitt altare, även om de tjänstgör vid olika stiftsgudstjänster. Här finns en tydlig skillnad mellan t.ex. en stiftsprost och domprosten. I och med

utbyggnaden av stiftskanslierna har biskopen och stiftet fått helt andra resurser än tidigare i arbetet med att främja arbetet i stiftet.

3.2 Domprostens uppgifter och domkapitlet

En av domprostens uppgifter är att vara vice preses i domkapitlet, en uppgift som domprosten haft genom århundraden. Däremot har domkapitlets arbetsuppgifter förändrats. Här ska endast två av dem behandlas.

Fram till år 2000 utövade stiftet vissa arbetsgivarfunktioner när det gällde prästerna, därefter anställs prästerna lokalt i församlingen. Domkapitlets uppgift idag är att behörighetsförklara sökande till präst- och diakontjänster. Här har ofta domprosten en aktiv roll i intervjuer inför behörighetsförklaringen. Arbetsuppgiften för domkapitlet och då även för domprosten är starkt förändrad i och med att prästerna är anställda lokalt i församlingen.

Före reformationen var domkyrkorna biskopskyrkor. De hade då ingen församlingsanknytning utan förvaltades som ett slags självägande stiftelser av domkapitlet. Efter reformationen har de medeltida domkyrkorna upplåtits som församlingskyrkor för en domkyrkoförsamling som firat sina gudstjänster där. De medeltida domkyrkorna, Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås och Växjö, behöll länge sin stiftelseliknande karaktär. Med stöd av 1686 års kyrkolag hade de ända till slutet av 1990-talet domkapitlet som styrelse för domkyrkan. Därefter förvaltades domkyrkorna i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås och Växjö fullt ut av domkapitlet i respektive stift och med det lokala församlingskyrkorådet som ansvarig för den dagliga driften. De övriga förvaltas i samma ordning som församlingskyrkorna. Vid sekelskiftet upphörde domkapitlets förvaltning. I Lunds stift förvaltas domkyrkan alltjämt av ett domkyrkoråd. Även här har domprostens roll förändrats. Domprosten har tidigare, när domkyrkan förvaltades av stiftelser/domkapitlet, haft något av en nyckelroll genom att både vara ledamot av styrande organ och samtidigt ansvarig för gudstjänstlivet som var församlingens uppdrag.

Domprostens uppgift i domkapitlet betonas i enkäten från många olika håll som ytterst viktig. I enkäten visas bland annat på tre uppgifter som är domprostens arbetsuppgifter nämligen att skriva underlag till remissvar, intervjua inför behörighetsförklaring och medverka vid antagningskonferenser. När det gäller kompetenser betonas att domprosten måste ha teologisk hög kompetens, vara pastoralt erfaren och ha en god kunskap om KO och Svenska kyrkans organisation. Dessa kompetenser utgör en god bas för att kunna utföra arbetet i domkapitlet.

3.3 Domprostens uppgift som kyrkoherde

I och med kyrkoordningen år 2000 förändrades kyrkoherdens roll och funktion. Församlingen blev den grundläggande enheten och kyrkoherden blev dess ledare och chef. Dessutom är kyrkoherden ledamot av kyrkorådet. Denna förändring kom att knyta domprosten allt mer till den lokala församlingen. Domprosten är kyrkoherde för den församling där stiftets domkyrka är belägen enligt KO 5 kap 2 §. Kyrkoherden som ledare och chef förtydligades ytterligare i Styra och leda, SKU 2008:1. I Närhet och Samverkan SKU 2011:2 står det i 5 kap 3 § att domprosten är kyrkoherde för den församling där stiftets domkyrka är belägen.

I enkäten kom de kompetenser som beskrevs på många sätt att visa på domprosten som ledare och chef, vilket kan kopplas till uppgiften att vara kyrkoherde. Dessa kompetenser är ju också ytterst värdefulla i domkapitlets

arbete och som biskopens ersättare. Domprosten skulle ha förmåga att vara en god ledare och chef vilket uttrycktes genom att tala om tydlighet, samarbetsförmåga, organisationsförmåga och lyhördhet men också förmåga att leda en stor organisation med hjälp av anställda och förtroendevalda. Erfarenheter av olika slag ansågs också nödvändiga. Erfarenhet som församlingspräst/kyrkoherde, bred erfarenhet av kyrkans olika nivåer, hög ledarutbildning m.m. Dessutom angavs också nödvändiga egenskaper som en stabil personlighet med stark integritet, brett förtroendekapital, och publikt gångbar.

Att bli kyrkoherde i ett flerförsamlingsspastorat, vilket gäller för sju av de nuvarande domkyrkoförsamlingarna, ställs ytterligare krav på den som är kyrkoherde. Organisationen blir betydligt mer omfattande och får en annan struktur än tidigare. Erfarenhet av stora omfattande församlingar finns i Stockholms stift. En av dem är Täby församling, 64 558 invånare och 44 627 tillhöriga, som fick arbetsmiljöpris 2012. Den största församlingen i Stockholms stift är Spånga-Kista med 84907 invånare och 20570 tillhöriga. Två av de nya domkyrkopastoraten blir betydligt större än någon Stockholms församling nämligen Uppsala och Västerås. Här finns ett pågående arbete med en ny organisation och struktur för det nya pastoratet. Som redan påpekats kommer det att finns större pastorat i några stift än något av domkyrkopastoraten och även här har arbetar man intensivt med att ta fram fungerande organisationsmodeller. Att som kyrkoherde kunna leda ett stort pastorat är enligt strukturutredningen Närhet och Samverkan fullt möjligt vilket både Stockholms församlingar och det pågående arbetet inför 1 januari 2014 visar.

3.4 Domprost och Biskop

Domprosten har ett tydligt uppdrag att vara biskopens ersättare. I KO är det reglerat genom att domprosten är vice preses i domkapitlet och biskopens ersättare i stiftsstyrelsen. I det insamlade materialet är det tydligt att i många stift arbetar biskop och domprost tätt tillsammans kring många delar av stiftsarbetet. I enkäten visas på att *Biskopen behöver en präst utanför stiftkansliet, som kan vara friare än den som är direkt underställd biskopen*. I flera stift talas om domprosten som ett "bollplank" för biskopen. I vissa stift utför domprosten vissa uppgifter på biskopens uppdrag, exempelvis visitationer, medan i andra stift är det inte så. Vidare påpekas den svårighet det kan vara för domprosten att i den ena uppgiften vara chef/ledare för många och ett omfattande arbete och sedan i en annan uppgift vara beredd att ta ett steg tillbaka, då det är en uppgift där domprosten är biskopens ersättare. Detta är dock inte någon unik situation vare sig för anställda eller förtroendevalda i Svenska kyrkan. De flesta anställda har någon form av chef som man relaterar till samtidigt som man har ett eget ansvarsområde. De förtroendevalda kan ha en roll när de sitter i det lokala kyrkorådet/kyrkonämnden och en annan när de är ledmöter i stiftsstyrelsen och/eller i kyrkomötet. Att växla roller och ibland ha ett överordnat mandat och sedan i en annan situation vara underordnad är inget ovanligt vare sig i Svenska kyrkan eller i samhället i stort.

3.5 Domprostens uppgifter och Domkyrkan

Domprosten har ansvar för gudstjänstlivet i Domkyrkan. Domkyrkan binder samman stift och den lokala församlingen samtidigt som både biskop och

domprost har ett gemensamt altare där. Genom århundradena har förhållandena skiftat och förutsättningarna varit olika.

3.5.1 Domkyrkan i historisk belysning

I avsnittet domprostens uppgifter och domkapitlet belystes domprostens förändrade roll när det gällde domkyrkan genom århundradena.

Domkyrkorna hade tidigare en Domkyrkosysslomman. Domkyrkosysslomannen skulle ha tillsyn över domkyrkans fastigheter, ekonomi, förvaltning och vård; en domkyrka var ett särskilt självägande rättssubjekt skilt från den domkyrkoförsamling vari den är belägen. När stiftsnämnder inrättades 1932 överlämnades förvaltningen av domkyrkornas jordbruks- och skogsfastigheter till detta organ. Sysslomannen skulle därefter, utöver att hålla gudstjänst, ha ansvaret för domkyrkobyggnaden, dess skrudar, silver och andra inventarier, förvalta domkyrkans kapital och fonder, handha dess kassa och räkenskaper samt vara sekreterare i domkyrkans styrelse. Institutionen med domkyrkosysslomän upphörande definitivt genom avskaffandet av 1686 års kyrkolag, 1992.

Domkyrkokaplan är en titel som inte är reglerad i kyrkolag och som kan ges en av de präster som tjänstgör i en domkyrka som markering av att denne inom sin vanliga prästtjänst och som biträde till domprosten har särskilt ansvar för domkyrkans gudstjänstliv och funktion som stiftskatedral. Titeln tillskapades 1968 i Uppsala för dåvarande pastoratsadjunkten Martin Lönnebos räkning - för att institutionalisera dennes uppdrag som ansvarig för gudstjänstlivet i Uppsala domkyrka i samband med Kyrkornas världsråds generalförsamling i Uppsala 1968, det s.k. "Uppsala 68" - och fick snart efterföljare i andra stift. Nu har alla domkyrkoförsamlingar en domkyrkokaplan.

Domkyrkokaplanerna kom på så sätt att på ett avgörande sätt avlasta domprosten när det gäller domkyrkan och dess gudstjänstliv.

3.5.2 Domkyrkan - svar i enkäten

Domkyrkan har en central roll på många sätt. Domkyrkokaplanerna fick svara på domkyrkans relation till biskop, domprost, stift, församling och stad. Biskopar, domprostar, förtroendevalda och domarrepresentanten i domkapitlet har på olika sätt lyft frågor kring domkyrkan.

I enkäten, poängteras domkyrkans roll som stiftshelgedom.

Några röster:

– Domkyrkan är också stiftets "huvudkyrka" där olika stiftsrelaterade gudstjänster skall hållas i samband med vigningar, präst- och diakonmöten, ekumeniska tilldragelser

– I domkyrkan manifesteras stiftets teologi och synliggörs stiftets strategi.

– Domkyrkan tycker jag ska gå i bräsch för förnyelse, i tanke, tro och tradition.

– Vara en förebild, samlande och sändande.

– Domkyrkan är en plats för förbön för stiftets församlingar.

Domkyrkan är en församlingskyrka. Ur enkäten: *Domkyrkan är domkyrkoförsamlingens församlingskyrka, där medlemmarna uppmuntras till att förlägga kyrkliga handlingar till domkyrkan, där församlingens konfirmander konfirmeras och den dagliga/veckolbönen fördjupas församlingsmedlemmarnas kristna tro och engagemang – en växtplats och mötesplats för alla.*

Domkyrkan är biskopens kyrka, dvs där biskopen viger präster och diakoner, kallar till särskilda gudstjänster och regelbundet firar mässa. Domkyrkan är biskopens hemförsamling.

I enkäten lyfts också fram att domkyrkorna har kommit att allt mer bli Svenska kyrkans ansikte utåt och det är viktigt att verksamheten i dessa kyrkor håller god kvalitet. Domkyrkan är Svenska kyrkans fönster. *Domkyrkan ska vara stiftets, stadens och församlingens kyrka, en kyrka som allt "går tillbaka till" och som utöver den egna församlingskyrkan ska vara den kyrka där man känner sig mest hemma. Bidra med högtid och djup till individen.*

Det finns också en oro för vad som skulle hända om domkyrkan inte längre skulle vara en församlingskyrka. *Församlingen med dess verksamheter och medarbetare är en viktig resurs för domkyrkan, som skulle försvagas om man organiserade domkyrkan för sig eller som en mycket liten "katedralsförsamling".*

Domkyrkan har många uppgifter och domprosten är ansvarig. Några röster kring domprostens roll i relation till domkyrkan:

- Det är en av domprostens uppgifter att ansvara för domkyrkan och allt som där ryms av gudstjänster och annat.
- Domprosten är, och måste vara, herden, men också en naturlig anknytning till stiftet.
- I "jättepastorat" bör domkyrkan vara den kyrka där domprosten är pastoralt verksam.
- Domprosten ansvarar för katedralens gudstjänster, men delegerar mycket av detta arbete till kaplanen.
- Domkyrkan är, genom framför allt domprosten men ibland också biskopen, kyrkans ansikte utåt i samhället.

3.5.3 Domkyrkans höjd, djup och funktion

Kyrkorummet har under andra hälften på 1900-talet och framåt fått en ökad betydelse på många olika sätt. Flera av de kyrkliga handlingarna skedde för 100 år sedan i hemmet, på pastorsexpeditionen, på BB, på kyrkogården och i vissa fall i kyrkan. Det finns stora lokala variationer, men under 1900-talets andra hälft har de kyrkliga handlingarna åter vandrat in i kyrkorummet.

Från slutet av 1800-talet och framåt har en liturgisk förnyelse pågått såväl när det gäller liturgiska uttryck som förändring och förnyelse av alla former av gudstjänster. Från prästen som enda aktör till att många är delaktiga i utförandet av gudstjänsten är ett tecken på en fördjupad och förändrad gudstjänst. I början av 1900-talet skriver biskop efter biskop i sina ämbetsberättelser om hur få som gick till nattvarden. Idag firas det ofta mässa, gemenskapens måltid i Svenska kyrkan och det sker vanligtvis i kyrkorummet.

Under drygt 100 år har det byggts många nya kyrkor. Industrialisering och urbanisering under 1800-talets andra hälft och de första årtiondena på 1900-talet medförde många nya kyrkor i de växande städerna. Samtidigt byggdes församlingshem både i städerna och på landet för olika gemenskapsaktiviteter. Efter andra världskriget byggdes s.k. småkyrkor i de nya bostadsområdena, en byggnation som pågick under ett antal årtionden. Dessa kyrkor rymde vanligtvis både ett kyrkorum och lokaler för olika församlingsaktiviteter.

Samhället förändras i snabb takt och det har väckt ett allmänt historieintresse. Här har de gamla kyrkorna, framför allt i städerna, fått en ny form av uppmärksamhet. Var finns det i samhället rum som bär på månghundraårig historia, fortfarande brukas, och är tillgängligt för alla? Kyrkan blir ett unikt rum

och en motvikt till alla kommersiella rum. Det upplevs som ett avskilt rum, ett heligt rum. Många besöker dessa avskilda rum när det inte är gudstjänst och dessa kyrkor har gett möjlighet för den som annars kanske inte skulle komma till kyrkan. Detta gäller också en del av de kyrkor som byggdes under hela 1900-talet och på något sätt fick och har en central och betydelsefull roll för många och för samhället i stort.

De flesta domkyrkor är gamla kyrkor, bärare av människors tro genom århundrade. Det gör att de tillhör de tröskelsänkande kyrkorna. Flera av domkyrkorna är en av de stora och tillgängliga sedvårdheterna i staden. I en del av domkyrkorna har man valt att bygga ut både gudstjänstliv och annan verksamhet för att motsvara efterfrågan och förväntan. Det unika med domkyrkorna är att de, förutom en hög grad av tillgänglighet för många, också att det är här som präster och diakoner vigs. I många av domkyrkorna firas gudstjänst varje dag samtidigt som det är här man möts och firar gudstjänst när stiftet samlas. Domkyrkorna blir därför unika eftersom de tar emot nya generationer av ämbetsbärare, samlar stiftet till gudstjänst, har en levande gudstjänstfirande församling och samtidigt har en öppenhet och låga trösklar för den som kanske för första gången söker sig till kyrkan.

3.5.4 Domkyrkan och gemensamt altare

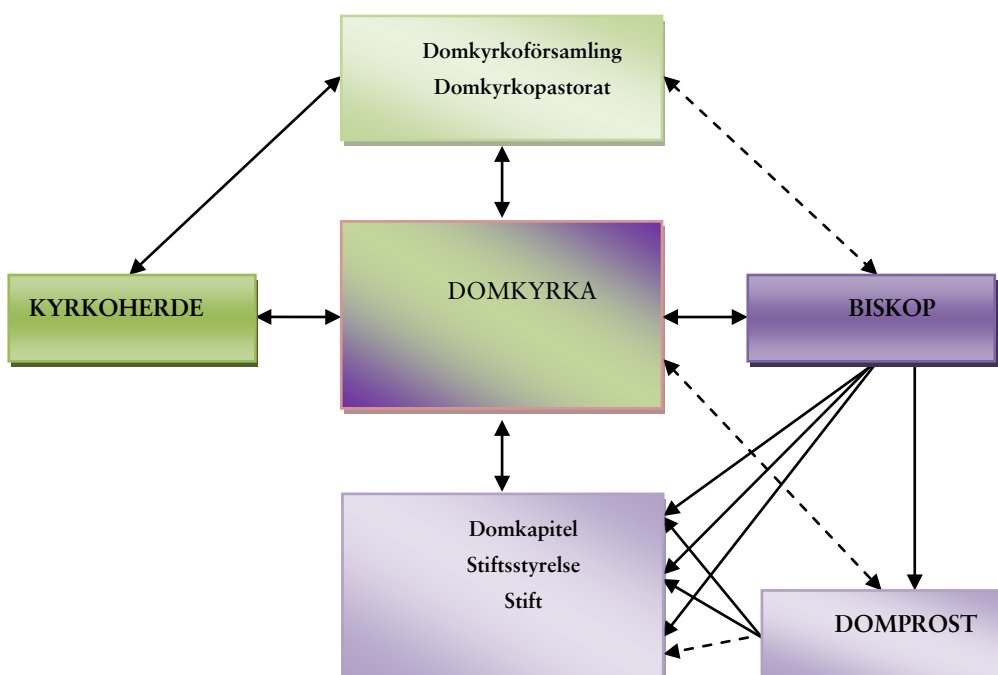
Domkyrkans mångfacetterade roll och uppgift är beroende av att både biskop och domprost har ett gemensamt altare i domkyrkan. Biskopens uppgift är att viga nya generationer av präster och diakoner och samla till stiftsgudstjänster av olika slag. Domprostens uppgift är att ansvara för domkyrkans gudstjänstliv och se till att domkyrkan är öppen för alla som vill komma. Domkyrkan är beroende av att den både är en stiftshelgedom och en församlingskyrka.

4 Domprostens ställning

Sju av domkyrkoförsamlingarna förändras till att bli pastorat och kommer att ha betydligt fler både invånare och medlemmar än tidigare. Kyrkoherdens funktion och roll i stora pastorat blir mer omfattande än den varit tidigare. I remissvaren för strukturutredningen ifrågasattes om det är möjligt att både vara kyrkoherde i ett stort pastorat och samtidigt biskopens ersättare. Enkäten och samtalen i samband med insamlandet av enkäten har bidragit till att se olika möjligheter att organisera de nya domkyrkopastoratet eller stora domkyrkoförsamlingar och vilken ställning domprosten har och vilka som är dennes arbetsuppgifter. Utifrån remissvar, samtal, enkät och övervägande visas här på några olika möjligheter och slutligen ett förslag till väg att gå.

Det finns idag 13 domkyrkoförsamlingar och sex av dessa kommer inte att förändras i samband med strukturförändringarna 1 januari 2014. Är det möjligt att domprosten har olika ställning och olika uppgifter beroende på om det är ett domkyrkopastorat, en stor domkyrkoförsamling eller en mindre? När och hur ska gränserna mellan den ena sortens domprost i förhållande till den andra sorten dras? Det är rimligt att domprostens ställning och uppgifter är desamma oavsett pastoratets eller församlingens storlek och organisation.

4.1 En möjlighet

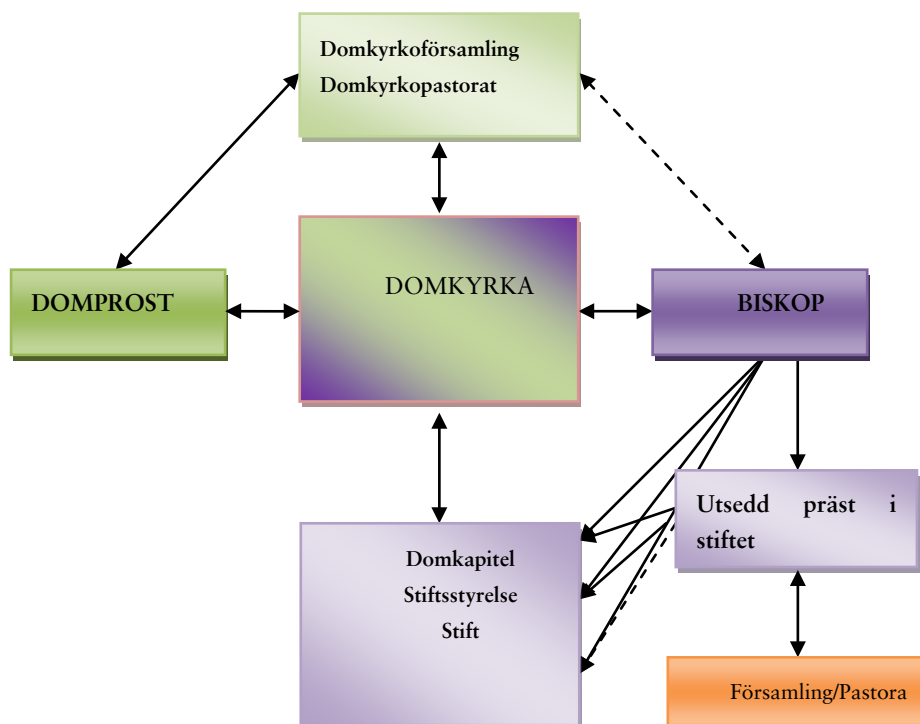
Den första möjligheten är att domkyrkopastoratet eller domkyrkoförsamlingen har en kyrkoherde. Denna kyrkoherde skulle man kunna säga är stiftets främste kyrkoherde eftersom den ansvarar för gudstjänstliv och verksamhet i domkyrkan. Kyrkoherden och biskopen har gemensamt altare i domkyrkan men kyrkoherden har i övrigt inga stiftsuppgifter. Kyrkoherden oavsett om den ansvarar för en domkyrkoförsamling eller ett domkyrkopastorat kommer att ha det pastorala ansvaret för den lokala nivån men inte på något sätt vara knuten till stiftsnivån. Här kan det vara frågan om en mindre domkyrkoförsamling eller ett domkyrkopastorat med en omfattande organisation. Kyrkoherden i

domkyrkoförsamlingen/pastoratet tillsätts på sedvanligt sätt i församlingen/pastoratet. Domprosten är anställd av stiftstyrelsen och ingår i stiftsorganisationen. Domprosten tillsätts av biskopen och stiftsstyrelsen. Domprosten är inte knuten till domkyrkan förutom vid vigningar och andra stiftsrelaterade gudstjänster. Domprosten är vice preses i domkapitlet och biskopens ersättare i stiftsstyrelsen. Biskopen får genom denna modell en domprost vid sin sida som på många sätt kan vara en biskopens ersättare. Domprostens uppgifter har förändrats och begränsats till att ha enbart stiftsuppgifter.

Med utgångspunkt i ovanstående möjlighet finns ytterligare alternativ. Det finns i enkäten förslag på att domkyrkan inte skulle vara en församlingskyrka utan endast vara en katedral med en katedralsförsamling. I sådant fall skulle domprosten kunna ansvara för gudstjänstlivet i domkyrkan som då inte skulle ha någon direkt territoriell församling. Även här skulle domprosten vara stiftsanställd. Varken den tidigare domkyrkoförsamlingen eller kyrkoherden för domkyrkoförsamlingen/domkyrkopastoratet skulle ha någon knytning eller ansvar för domkyrkan, dess gudstjänstliv och verksamhet. Här skulle domprostens uppgifter vara knutna till stiftet och dessutom skulle domkyrkan lösgröas från den territoriella församlingen.

Ytterligare ett alternativ skulle kunna vara att domprosten skulle kunna vara en "församlingsherde" i domkyrkopastoratet. Det innebär att domprosten skulle vara underställd kyrkoherden och det är knappast en möjlighet med tanke på tillsynsfunktionen i domkapitlet.

4.2 En annan möjlighet

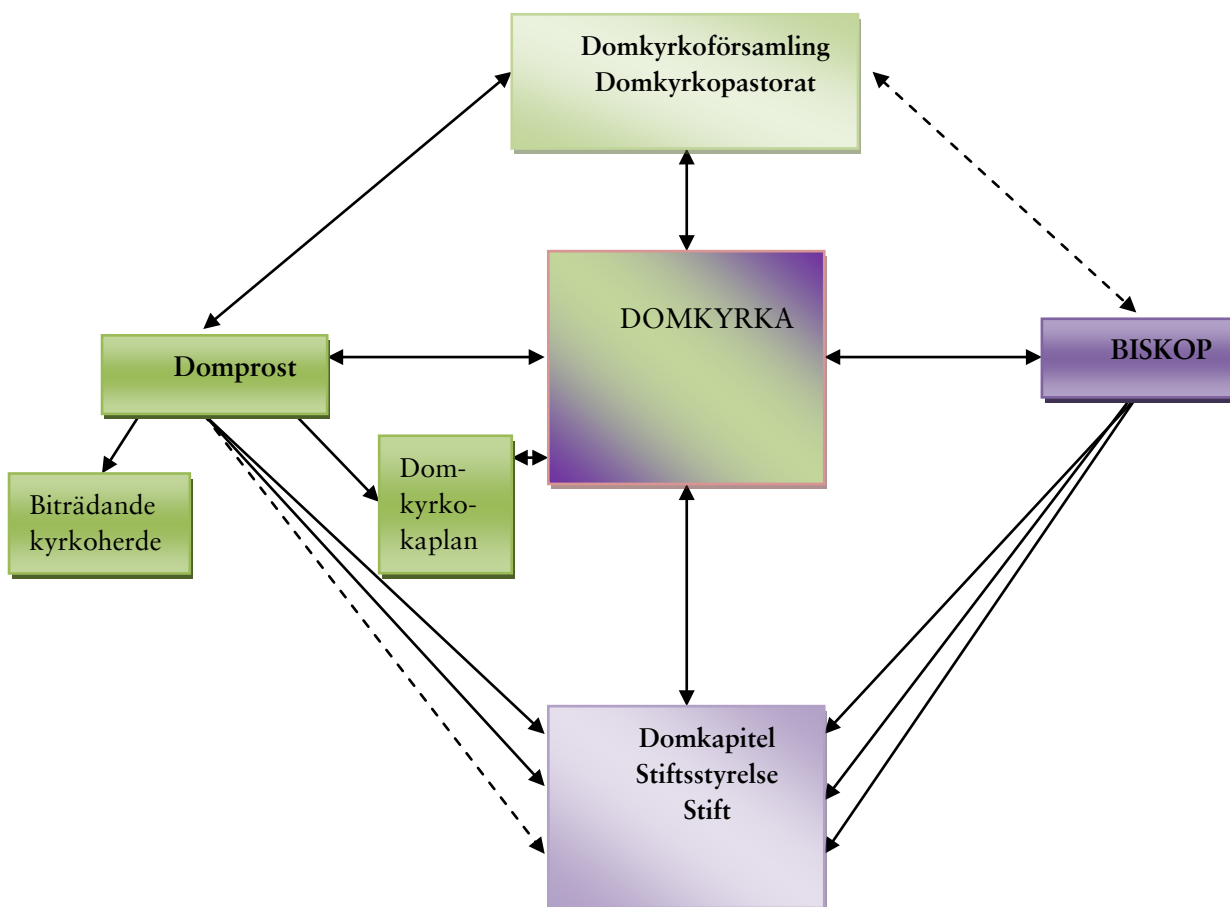

En annan möjlighet är att utse en präst i stiftet att vara biskopens ersättare i stiftsstyrelsen, vice preses i domkapitlet och även när det gäller andra uppgifter vara biskopens ersättare. Denna präst är troligtvis kyrkoherde och har en egen församling eller ett eget pastorat. På så sätt har denna präst aktuell församlingserfarenhet förutom de kompetenser som behövs för att vara biskopens ersättare. Men vem ska utse denna person? Är det biskopen som ska utse? Är det

präster och diakoner i stiftet? På vilket sätt kan församlingen/pastoratet som denne person ansvarar för få göra sin röst hörd i valet av biskopens ersättare? I den här modellen kommer inte biskopens ersättare att ha någon anknytning till domkyrkan utan på ett mer operativt sätt vara biskopens ersättare. Biskopens funktioner får även i denna modell en förstärkning samtidigt som denna ersättare inte kommer att vara knuten till domkyrkan.

Domprosten är kyrkoherde i domkyrkoförsamlingen eller domkyrkopastoratet. Domprosten har i denna modell inga uppgifter på stiftsnivå utan situationen är i princip densamma som för kyrkoherden i den tidigare föreslagna möjligheten. Domprosten och biskopen har gemensamt altare i domkyrkan.

4.3 Domprostens ställning - förslag

Förslaget visar på domprosten som både kyrkoherde i domkyrkoförsamlingen/domkyrkopastoratet och som vice preses i domkapitlet, biskopens ersättare i stiftsstyrelsen men som även kan ha andra stiftsuppdrag som biskopens ersättare. Så ser det ut idag. Domprosten är en del av den episkopala linjen och en brobyggare mellan stifts- och församlingsnivå. I domkapitlet finns en person med hög kompetens inom många områden samtidigt som den står i ledningen av ett aktivt församlingsarbete, som geografiskt hör samman med domkyrkan. Domprosten ansvarar också för domkyrkan och dess gudstjänstliv. I de två tidigare föreslagna möjligheterna förstärks biskopens funktion medan i denna modell har biskopen en ersättare som inte står i ett direkt

beroendeförhållande till biskopen. Denna modell skapar en formell struktur när det gäller domkapitlets arbete som ger balans åt maktstrukturen mellan biskop och domprost. Dessutom har domprosten ett chefs- och ledaransvar, vilket inte var fallet i den första beskrivna möjligheten.

4.3.1 Domprostens funktion och förstärkning

Problematiken kring domprostens uppgifter har enligt enkätsvaren varit att det är svårt att både vara biskopens ersättare och kyrkoherde framför allt för ett stort domkyrkopastorat/domkyrkoförsamling. Kan allt bli vad det har varit? Nej, det är knappast rimligt med tanke på att sju av domkyrkoförsamlingarna blir domkyrkopastorat med betydligt flera anställda, större verksamhetsområden och en mer mångfacetterad organisation. Domprosten har ansvar för domkyrkans gudstjänstliv och för att stödja detta uppdrag ska det finnas en *domkyrkokaplan* i varje domkyrkoförsamling. Då domprosten är kyrkoherde över en mycket stor enhet är det lämpligt att inrätta en *biträdande kyrkoherdetjänst* som har tydliga delegationer när det gäller chefs- och ledarfunktioner.

Livet i domkyrkan har betydelse såväl lokalt som för stiftet. På många håll är det ett stort och omfattande arbete. När det gäller gudstjänstliv och verksamhet i domkyrkan finns en möjlighet att avlasta domprosten, som redan idag finns i alla stift, nämligen att det i varje domkyrkoförsamling ska finnas en domkyrkokaplan.

Domprosten som kyrkoherde i stora domkyrkopastorat eller domkyrkoförsamlingar behöver också få avlastning som chef och ledare. Att vara kyrkoherde innebär ett mångfacetterat ledarskap. Ledarskapet innebär ansvar för personal, ekonomi, verksamhet, kommunikation m.m. men också ett ledarskap som innefattar analyser, strategier och framtidsvisioner. Detta ledarskap har sin grund i tro och teologi. Den biträdande kyrkoherden skulle ha tydliga delegationer när det gäller delar av kyrkoherdens uppgifter t.ex. ekonomi, personal och kommunikation. Men det skulle också vara möjligt att den biträdande kyrkoherden har ansvar för analyser och strategier. Här har det stor betydelsen vilka kompetenser och erfarenheter den biträdande kyrkoherden har och vad som för domprosten blir en verklig avlastning. Den biträdande kyrkoherden behöver ha en hög kompetensnivå när det gäller chefs- och ledaransvar. Denna biträdande kyrkoherde ska ha tydliga delegationer och ansvara för vissa områden som ingår i kyrkoherdens uppgifter. Den biträdande kyrkoherden får ett tydligt delegerat chefs- och ledaransvar och för denna befattning gäller samma behörighetskrav som för kyrkoherde i 34 kap. 9§.

Under senare år eller kanske årtionden har det sakta men säkert vuxit fram kvalificerad ledarutbildning särskilt inriktad på att bli kyrkoherde. Numera är det obligatoriskt att ha genomgått kyrkoherdeutbildning för att kunna inneha en kyrkoherdetjänst. Ledarskap är också ett självständigt ämne i grundutbildningen för prästerna. Denna förändring har stor betydelse för Svenska kyrkans ledarstrukturer.

Det vanligaste idag är att någon först är komminister och går kyrkoherdeutbildningen och därefter får en kyrkoherdetjänst. Det kan vara så att det är en stor församling och det finns distrikt med distriktspräster. Det har då funnits möjlighet att pröva på kanske både verksamhets- och arbetsledaransvar redan som komminister.

I de stora pastoraten kommer det att finnas fler tydliga nivåer. Även i fortsättningen kan det finnas distrikt med en präst som ansvarig. Varje församling eller några församlingar tillsammans kommer att ledas av en "församlingsherde". Och hela församlingen kommer att ledas av en kyrkoherde. Är det ett domkyrkopastorat kommer domprosten att ha en biträdande kyrkoherde vid sin

sida. Detta kommer att förändra möjligheten att rekrytera lämpliga personer, med både adekvat utbildning och erfarenhet av verksamhets- och arbetsledaransvar, till ledarpositioner på olika nivåer. Det vore lämpligt att alla som har ett arbetsledande ansvar på någon nivå i församlingen uppfyller 34 kap 9 § 4.⁷ Detta ligger dock utan för denna utrednings ansvarområde.

4.3.2 Domprostens tillsättning m.m.

Tillsättningen av domprosttjänsten speglar tydligt förändringarna när det gäller staten och Svenska kyrkan och utvecklingen inom Svenska kyrkan sedan år 2000.⁸ En tillbakablick, drygt 50 år, visar att då var det Konungen som tillsatte domprosttjänsten efter att val förrättas. Konungen hade också möjlighet att förflytta någon till domprosttjänsten. Konungen ersattes av regeringen och i 1992 års kyrkolag kan man se att det inte längre är val som gäller utan de sökande behörighetsförklaras av domkapitlet. Församlingarna i domkyrkopastoratet ges möjlighet till yttrande innan regeringen fattade sitt beslut. I och med de förändrade relationerna till staten år 2000 övertog stiftsstyrelserna regeringens roll och tillsatte domprosttjänsten efter hörande med kyrkoråd eller kyrkonämnd. Dock var det församlingen eller kyrkonämnden som gjorde själva anställningen. I och med år 2000 kom alla präster att vara lokalt anställda vid tjänst i församlingen. Att tillsättningen av domprost enbart skulle vara en angelägenhet för stiftet väckte kritik på lokalnivå vilka, efter 2000, var arbetsgivare även för domprosten. Det efterlystes ett större inflytande från lokal nivå. Från och med 2009 är det en tillsättningsnämnd som utser domprost. I det material som samlats in finns en mycket kraftig kritik mot denna form av tillsättning från lokal nivå. Här vill man på sina håll få tillsätta domprosten själva som man gör med andra prästtjänster och utan inblandning av stiftet. Från stift som tillsatt domprost efter 2009 kommer i stort sett enbart positiva röster kring denna form för tillsättning

I dagens tillsättningsnämnd är de tre representanter från stiftsstyrelsen och tre från domkyrkoförsamlingen eller kyrkonämnden om domkyrkoförsamlingen ingår i en flerpastoratssamfällighet samt biskopen. I det material som har samlats

⁷ 34 kap 9 § 4. Har förklarar sig beredd att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigts till ett uppdrag inom kyrkans vigningstjänst oavsett kön.

⁸ Lag 25 okt. 1957 nr 577 om prästval (PVL), i SRL 3§ I fråga om domprosttjänst skall val äga rum, om ej Konungen till tjänsten förflyttar präst, som innehar dylik tjänst. När val ägt rum, utnämner Konungen till tjänsten antingen präst, som stått under val, eller präst som sökt tjänsten jämlikt 30§. Kyrkolagen 1992:300 9§ Tjänster som domprost tillsätts av regeringen. Sedan domkapitlet har prövat vilka sökande som är behöriga skall domkapitlet ge kyrkoråden i varje församling i pastoratet tillfälle att yttra sig över dessa. Domkapitlet skall därefter med eget yttrande lämna över handlingarna avseende behöriga sökande till regeringen. KO 2000 7:e avd 33 kap 12 § En befattning som domprost skall tillsättas av stiftsstyrelsen. Innan stiftsstyrelsen beslutar om tillsättningen skall kyrkoråden i varje församling i pastoratet ges tillfälle att yttra sig över de behöriga sökandena. Därefter skall domkapitlet yttra sig. (Kommentar i KO till ovanstående paragraf: Stiftsstyrelsens beslut innebär inte att den är den som beslutar om anställningen. Detta gör kyrkorådet eller kyrkonämnden, som dock i sitt anställningsbeslut är bundet av det beslut som har fattats av stiftsstyrelsen.) KO fr.o.m. år 2009 7:e avd 33 kap 12 § En befattning som domprost ska tillsättas av en tillsättningsnämnd. Biskopen är ordförande i tillsättningsnämnden. Nämnden utser bland sina valda ledamöter en vice ordförande. Stiftsstyrelsen utser tre ledamöter i tillsättningsnämnden. Domkyrkoförsamlingens kyrkoråd utser tre ledamöter i nämnden. Om domkyrkoförsamlingen ingår i ett flerförsamlingspastorat utser i stället kyrkonämnden eller, om en sådan finns, pastoratsnämnden tre ledamöter i nämnden. För ledamöterna utses lika många ersättare. Stiftsstyrelsen utser även en ersättare för biskopen som ledamot.

in som bakgrundsmaterial är det många, framför allt från de domkyrkoförsamlingar som idag ingår i pastoratssamfälligheter, som anser det olyckligt att den lokala arbetsgivaren inte har majoritet eller helt själva får välja domprost. Att frågan väcker debatt i de stora domkyrkopastoraten är kanske inget att förvåna sig över eftersom man där ser att i den ”nya” domprostens uppgifter krävs avancerade chefs- och ledaregenskaper som inte förut har varit aktuella då domkyrkoförsamlingen inte varit så stor. Det finns en stark oro för att det ska kunna anställas en domprost som domkyrkopastoratet inte vill ha utan enbart stiftsledamöter och biskopen. Det vore rimligt att tillsättningsnämnden utökades med en ledamot från den lokala nivån. För att den gemensamma ansvarslinjen ska få genomslag även vid valet av ledamöter från den lokala nivån, såsom den har på stiftsnivå, så föreslås att den fjärde ledamoten ska vara en präst från domkyrkoförsamling/domkyrkopastoratet.

För att både den lokala nivån och stiftsnivån ska ha inflytande över domprosten förändras också kyrkoordningen när det gäller vikarie mer än tre månader och vid arbetsrättsliga åtgärder. I det första fallet beslutar stiftsstyrelsen vem som ska vara vikarie efter hörande av kyrkorådet i domkyrkopastoratet/domkyrkorådet och det andra fallet beslutar kyrkorådet efter samråd med stiftsstyrelsen.

5 Utredningens förslag

Biskopen behöver en kompetent ersättare, domkyrkan måste ha en kompetent ledare för gudstjänstliv och annan verksamhet, domkyrkoförsamlingen/domkyrkopastoratet behöver en kompetent chef- och ledare för församlingen. Det som bäst tjänar dessa syften är om domprosten fortsätter att både vara domkyrkoförsamlingens/domkyrkopastoratets kyrkoherde, biskopens ersättare i stiftsstyrelsen, vice preses i domkapitel och ansvarig för gudstjänstlivet i domkyrkan. För att avlasta domprosten, särskilt i de nya stora domkyrkopastoraten, föreslås att det ska finnas en domkyrkokaplan som svarar för domkyrkans gudstjänstliv och att en tjänst kan inrättas som biträdande kyrkoherde.

Eftersom domprosten kommer att tjänstgöra på lokal- och stiftsnivå förelås att tillsättningsnämnden utökas med en ledamot från lokal nivå så att det är lika många ledamöter från varje nivå. För att värna den gemensamma ansvarslinjen föreslås att den nya ledamoten i tillsättningsnämnden är en av prästerna i domkyrkoförsamlingen/pastoratet. För att ge både stift- och lokalnivå inflytande i frågor som rör domprosten föreslås vidare att stiftsstyrelsen efter hörande av kyrkorådet tillsätter vikarie för domprost och att kyrkorådet ska samråda med stiftsstyrelsen inför beslut om uppsägning, avskedande eller omplacering och beslut om disciplinär åtgärd.

5.1 Kyrkoherde i pastoratet där stiftets domkyrka är belägen

Kyrkoordningen fastställer att domprosten är kyrkoherde för den församling där stiftets domkyrka är belägen. Efter 1 januari 2014 kommer sju av domkyrkoförsamlingarna att ingå i ett större pastorat, domkyrkopastorat. Domprosten ska vara kyrkoherde i pastoratet där domkyrkan finns. Här krävs en förändring i kyrkoordningen.

5.2 Domprosten och Domkyrkokaplan

I alla domkyrkoförsamlingar finns idag en domkyrkokaplan. Denna uppgift har tydliggjorts under drygt 40 år och domkyrkans uppgift har blivit större och tydligare under denna period. Ett sätt att avlasta domprosten är att det i varje domkyrkoförsamling ska finnas en domkyrkokaplan. Detta kräver en kyrkoordningsförändring.

5.3 Domprosten och biträdande kyrkoherde

I de nya stora domkyrkopastoraten eller stora domkyrkoförsamlingarna behöver domprosten en biträdande kyrkoherde för att få avlastning som chef och ledare. Denna biträdande kyrkoherde ska ha tydliga delegationer och ansvara för vissa områden som ingår i kyrkoherdens uppgifter och för denna befattning gäller samma behörighetskrav som för kyrkoherde i 34 kap. 9§. Även här krävs en förändring i kyrkoordningen.

5.4 Vikarie för domprost

Domprostens arbetsuppgifter gäller både på lokal nivå och på stiftsnivå. Om vikarie krävs för domprosten under en längre period än tre månader ska stiftstyrelsen, såsom det är nu, tillsätta vikarie. För att markera domprostens arbete på båda nivåerna föreslås att stiftstyrelsen beslutar efter hörande av domkyrkoförsamlingens kyrkoråd eller domkyrkopastoratets kyrkoråd.

5.5 Befogenhetsprövning av beslut om uppsägning m.m.

Eftersom domprostens arbetsuppgifter både omfattar den lokala nivån och stiftsnivån är det viktigt att ta hänsyn till detta om det skulle bli aktuellt att säga upp, avskeda eller omplacera domprosten eller annan disciplinär åtgärd ska kyrkorådet samråda med stiftstyrelsen innan ansökan om befogenhetsprövning görs.

5.6 Tillsättning

För att uppnå balans mellan lokal nivå och stiftsnivå utökas tillsättningsnämnden med en ledamot från den lokala nivån. För att den gemensamma ansvarslinjen ska få genomslag även vid valet av ledamöter från den lokala nivån, såsom den har på stiftsnivå, så föreslås att den fjärde ledamoten ska vara en präst från domkyrkoförsamling/domkyrkopastoratet.

6 Kyrkoordnings kommentar

5 kap. Kyrkoherden

Till 3 §. Domkyrkoförsamlingen kan ingå i ett pastorat. I det fallet är domprosten kyrkoherde för hela pastoratet.

Till 4 §. Vid de längre vikariat som tillsätts av stiftstyrelsen ska även domkyrkoförsamlingens, -pastoratets kyrkoråd ges tillfälle att yttra sig.

Till 7 § Här föreslås en för kyrkoordningen ny tjänstetyp, biträdande kyrkoherde, som kan inrättas för att avlasta domprosten arbetsuppgifter med anledning av stiftsengagemanget. Med en sådan lösning kan domprostens arbetsmängd bli rimligare. Det är domprosten som beslutar vilka arbetsuppgifter som den biträdande kyrkoherden ska ha. Dessa arbetsuppgifter bör gälla över en längre tid så att det klart framgår vem som har ansvar för personalledning, ekonomiskt ansvar mm. Det är viktigt att det inte på något sätt framstår som att den biträdande kyrkoherden är vikarie för domprosten.

Samma behörighetskrav som för kyrkoherde ska gälla för denna befattning.

34 kap. Kyrkans anställda

Till 2 a § Eftersom domprosten har stiftsuppgifter behövs en avlastning som då naturligt kommer att ligga på församlingsarbetet och arbetet i och kring domkyrkan. Då det redan nu finns domkyrkokaplaner i stiftet är det naturligt att formalisera denna funktion. Domkyrkokaplanen har ofta vissa stiftsuppgifter och kan därmed också tjäna som en naturlig brygga mellan biskop, stift och domkyrkoförsamlingen. Fördelningen av kostnaden för befattningen kan ske utifrån det arbete domkyrkokaplanen utför för stiftets räkning. I den bedömningen bör man också beakta mängden av den arbetsinsats domprosten utför för domkapitlet och stiftsstyrelsen.

Tillsättning av domprost m.m.

Till 12 § Genom att utöka domkyrkoförsamlingens eller -pastoratets representation blir det balans mellan de båda organen i tillsättningsnämnden. Dessutom får tillsättningsnämnden tillskott av ytterligare en prästerlig ledamot som kan företräda ämbetslinjen och som känner de lokala förhållandena. Vid omröstning kan det bli ett jämt röstetal. I det fallet får lotten avgöra.

Eftersom domprosten fullgör arbetsuppgifter i stiftet kan arbetsrättsliga åtgärder som församlingen/pastoratet ämnar vidta också vara beroende av eller påverkas av stiftsuppgifterna. Stiftets engagemang inskränker sig nu endast till befogenhetsprövning där domkapitlet inte ska göra någon bedömning i själva sakfrågan. Prövningen görs i ett sådant ärende endast utifrån det förhållandet att beslutet inte strider mot biskopens och domkapitlets tillsynsansvar som det är formulerat i 14§. Därför är det naturligt att samråd sker med stiftsstyrelsen.

Källförteckning

Svenska kyrkans utredningar

- 1998:3 Arbetet på olika kyrkliga nivåer
2008:1 Styra och leda Samverkan och ansvarsfördelning i Svenska kyrkan
2011:2 Närhet och Samverkan Betänkande från den av Kyrkostyrelsen tillsatta Strukturutredningen

Övriga källor

- 1992 Kyrkolagen. Verbum
2011 Kyrkoordningen. Verbum
2012 Enkät besvarad av biskoparna, domprostarna, domkyrkokaplanerna, ordförande och vice ordförande i domkyrkoförsamlingar, kyrkonämnder där domkyrkoförsamling ingår, stiftstyrelse och domarledamot i domkapitlet.
2012 Matrikel för Svenska kyrkan 2012. Verbum
2012 Svenska kyrkans statistik databas

Bilaga 1 Direktiv för en utredning om kontraktets ställning, uppgifter och indelning samt om domprostens ställning, uppgifter och tillsättning

SVENSKA KYRKAN

Dnr Ks 2012:721

Kyrkostyrelsen

Direktiven är fastställda av kyrkostyrelsen den 24--26 september 2012.

Sammanfattning

En särskild utredare ska utses för att göra en översyn av kontraktets ställning, uppgifter och indelning samt av domprostens ställning, uppgifter och tillsättning. Utredaren ska särskilt belysa de frågeställningar som uppkommer för kontrakten respektive domprostfunktionen till följd av kommande strukturförändringar och föreslå de kyrkordningsändringar som det finns anledning till. I uppdraget ingår även att se över kontraktsindelningen.

Utredaren ska i den del som avser domprostens ställning m.m. redovisa sitt uppdrag senast den 15 januari 2013 och i den del som avser kontraktets ställning m.m. redovisa sitt uppdrag senast den 15 januari 2014.

Bakgrund

I skrivelsen Strukturfrågor (KsSkr 2012:5) som har lämnats till kyrkomötet föreslår kyrkostyrelsen att strukturen på den lokala nivån ska förenklas, bland annat genom att nuvarande flerpastoratsamfälligheter upphör att finnas och att övriga samfälligheter övergår till att bli pastorat med en delvis ny innebörd. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2014.

I skrivelsen noterar kyrkostyrelsen att de föreslagna ändringarna kan komma att leda till att det kommer att finnas betydligt fler större pastorat på den lokala nivån än vad som nu är fallet. Styrelsen aviserar att det därför behöver ske en översyn av kontraktets ställning och uppgifter liksom av kontraktsindelningen. Styrelsen har också med anledning av detta föreslagit en övergångsbestämmelse som gör det möjligt för nuvarande kontraktsindelning att bestå till den 1 januari 2016.

Skrivelsens förslag om strukturförändringar kan också komma att påverka domprostens ställning och uppgifter, särskilt i de fall domkyrkoförsamlingar ingår i flerpastoratsamfälligheter. Bland annat mot den bakgrunden uttalar kyrkostyrelsen i skrivelsen att det också bör ske en översyn av domprostens ställning, uppgifter och tillsättning och att denna lämpligen kan ske i samband med den aviserade översynen av kontrakten.

Närmare om kontraktet

I samband med kyrkoordningens tillkomst övervägdes frågan om kontrakt och kontraktsprostens ställning. Centralstyrelsen konstaterade i kyrkordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte att det sedan lång tid i kyrkans historia har funnits en indelning av stiftet i kontrakt och att detta visat sig vara en smidig och lämplig form, både för fullgörande av biskopens uppdrag och för samverkan över pastorats- och församlingsgränserna (CsSkr 199:3 s. 2-110). I fråga om kontraktsprostens funktion och uppgifter uttalade Centralstyrelsen bl.a. att kontraktsprosten i första hand är biskopens förtroendeperson och att

kontraktsprestens uppgifter därför skulle vara knutna till biskopens tillsynsansvar. Det kan noteras att det i den tidigare gällande kyrkolagen inte hade funnits någon närmare precisering av kontraktsprestens uppgifter utan detta kom att regleras i och med beslutet om kyrkoordningen. Såväl bestämmelserna om kontraktet som indelningsgrund som kontraktsprestens uppgifter har varit i huvudsak oförändrade sedan dess.

Närmare om domprosten

Även frågor rörande domprostens ställning samt tillsättning var föremål för överväganden vid kyrkoordningens tillkomst. I betänkandet Arbetet på olika kyrkliga nivåer (Svenska kyrkans utredningar 1998:3) såg man det som angeläget att domprostens ställning i stiftsorganisationen förtydligades. Man pekade på att när kontrakten ses som en del av stiftet är det naturligt att kontraktsprestarna i stor utsträckning framträder som biträde åt biskopen i samband med visitationer och i andra tillsynsärenden. Också när det gäller kyrkliga handlingar ute i stiftet, som biskopen kan delegera, såg man det som naturligt att delegationen ges till kontraktspresten. Följande tre uppgifter såg man dock som naturliga för domprosten: vice ordförande i domkapitlet, ansvarig för domkyrkans gudstjänstliv och ersättare för biskopen som ledamot i stiftsstyrelsen. I det fortsatta arbetet med kyrkoordningen diskuterades inte närmare vilka uppgifter som domprosten borde ha.

Angående frågan om hur domprosten ska tillsättas föreslog Centralstyrelsen i kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte att beslut om tillsättning av domprost skulle ligga hos stiftsstyrelsen. Domkyrkoförsamlingen skulle, i likhet med vad som hade gällt tidigare, få utöva sitt medinflytande genom att yttra sig över de behöriga sökandena. I motioner till 1999 års kyrkomöte föreslogs att domprosten istället skulle tillsättas lokalt, på samma sätt som övriga kyrkoherdar. Kyrkomötet kom dock att följa Centralstyrelsens förslag.

Ordningen för tillsättning av domprost blev med tiden allt mer kritiserad och detta ledde så småningom till att frågan på nytt utreddes. Uppdraget gick till den av kyrkostyrelsen tillsatta utredningen om demokrati och delaktighet i Svenska kyrkan (demokratiutredningen). I sitt slutbetänkande Styra och leda (SKU 2008:1) föreslog utredningen att det skulle införas en särskild tillsättningsnämnd vars enda uppgift skulle vara att fatta det slutliga beslutet om vem som blir domprost. Nämnden skulle bestå av biskopen som ordförande och tre ledamöter vardera från stiftet respektive den lokala nivån. Demokratiutredningen behandlade också frågan om domprostens uppgifter. I den delen fann dock utredningen inte skäl att föreslå några ändringar.

Kyrkostyrelsen ställde sig bakom utredningens överväganden i dessa delar i skrivelsen Styrning och ledning m.m. (KsSkr 2009:5) och genom 2009 års kyrkomötesbeslut infördes en tillsättningsnämnd fr.o.m. den 1 januari 2010.

Gällande bestämmelser i kyrkoordningen

Kontraktet

Enligt inledningen till kyrkoordningens tredje avdelning är stiftet indelat i kontrakt, vilka vart och ett omfattar ett antal av stiftets församlingar. I varje kontrakt finns en kontraktprost, vilket även framgår av 6 kap. 3 § i kyrkoordningen. Enligt inledningen till kyrkoordningens åttonde avdelning är kontraktet ett utflöde av stiftet och omfattar några av stiftets församlingar.

Kontraktet är en indelningsenhet (36 kap. 1 §) och består av flera pastorat i ett stift (36 kap. 5 §). Kontraktet är tjänstgöringsområde för en kontraktsprost och kontraktsindelningen ska omfatta hela stiftet (36 kap. 5 §).

Kontraktsprosten utses av biskopen efter det att kontraktets präster har hörts (8 kap. 40 §). Kontraktsprosten ska i sitt kontrakt biträda biskopen med ledningen och tillsynen, biträda biskopen vid visitationerna i församlingarna, på biskopens uppdrag visitera församlingar samt i övrigt fullgöra de uppgifter som kontraktsprosten enligt kyrkoordningen ska göra (8 kap. 2 och 6 §§). Vid biskopsval är kontraktsprosten valförrättare för röstberättigade som inte är ledamöter i stiftsstyrelse, domkapitel eller kyrkostyrelse, inom varje kontrakt (8 kap. 27 §). Kontraktsprosten ska leda invigningsgudstjänster när en ny begravningsplats för dem som tillhör Svenska kyrkan ska invigas (27 kap. 4 §).

Det är stiftsstyrelsen som beslutar om ändringar i kontraktsindelningen. Indelningen får ändras om den därmed blir mer ändamålsenlig. Den ska dock vara oförändrad det år då ordinarie kyrkoval äger rum och det närmast följande året (37 kap. 40 §). Stiftsstyrelsen ska verka för en ändamålsenlig kontraktsindelning och får själv ta upp frågor om att ändra indelningen. En fråga om att ändra kontraktsindelningen får också väckas genom en ansökan till stiftsstyrelsen av en församling eller en samfällighet som skulle beröras av ändringen samt av domkapitlet (37 kap. 41 §). Kontraktsindelningen får inte ändras utan att berörda församlingar, samfälligheter, kyrkoherdar och kontraktsprostar samt domkapitlet har getts tillfälle att yttra sig (37 kap. 42 §).

Ändring av församlingsindelning och pastoratsindelning får inte ske utan att bl.a. berörda kontraktsprostar har getts tillfälle att yttra sig (37 kap. 7 och 21 §§). Detsamma gäller vid beslut om att bilda, ändra eller upplösa en flerpastoratssamfällighet (37 kap. 34 §).

Vid val till stiftsfullmäktige ska en valkrets enligt huvudregeln omfatta ett eller flera kontrakt (38 kap. 15 §).

Domprosten

Domprosten är kyrkoherde för den församling där stiftets domkyrka är belägen (5 kap. 2 § 2 st). Domprosten är biskopens ersättare i stiftsstyrelsen (7 kap. 6 §) och vice ordförande i domkapitlet (9 kap. 1 §). I Uppsala stift är domprosten andre vice ordförande (9 kap. 2 §). Domprosten leder mottagandet av en ny biskop (26 kap. 2 §). En domprost är inte valbar till uppdrag som förtroendevald på stiftsnivå (33 kap. 7 §).

Behörig att anställas som domprost är den som har varit anställd som präst i Svenska kyrkan i minst tre år, har genomgått den utbildning som har fastställts av kyrkostyrelsen, uppfyller de villkor för befattningen som domkapitlet kan ha beslutat om och som har förklarat sig beredd att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigts till ett uppdrag inom kyrkans vigningstjänst oavsett deras kön (23 kap. 9 §). En sökande till en befattning som domprost som inte har genomgått utbildning enligt 34 kap. 9 § första stycket 3 får till utgången av år 2012 förklaras behörig utan beslut om undantag enligt bestämmelserna i 34 kap. 9 § andra stycket (övergångsbestämmelser till SvKB 2007:6).

En befattning som domprost ska tillsättas av en tillsättningsnämnd där biskopen är ordförande. Nämnden utser bland sina valda ledamöter en vice ordförande. Stiftsstyrelsen och domkyrkoförsamlingens kyrkoråd utser tre ledamöter vardera i tillsättningsnämnden. För ledamöterna utses lika många ersättare. Stiftsstyrelsen ska också utse en ersättare för biskopen som ledamot. Ledamöter och ersättare i tillsättningsnämnden ska väljas bland ledamöter och

ersättare i det organ som förrättar valet (34 kap. 12 §). Beslut av en tillsättningsnämnd prövas på begäran av den som tillhör en församling för vilken domprosten är kyrkoherde och som vid tidpunkten för begäran har fyllt 16 år (57 kap. 8 §).

Utredningsuppdraget

Som kyrkostyrelsen har noterat i skrivelsen Strukturfrågor kan de däri föreslagna ändringarna av den lokala strukturen komma att medföra att pastoraten blir betydligt färre men större i framtiden. Det kan t.ex. noteras att Malmö kyrkliga samfällighet för närvarande omfattar två kontrakt och Göteborgs kyrkliga samfällighet fyra kontrakt. Som har konstaterats av Strukturutredningen i betänkandet Närhet och samverkan (SKU 2011:2) kan det med ett mindre antal pastorat bli fråga om mer grundläggande förändringar vad gäller förutsättningarna för kontrakten. Bland annat bör biskopens möjligheter att på ett annat sätt än för närvarande ha direktkontakt med alla kyrkoherdar i stiftet kunna öka om antalet pastorat minskar.

Utredaren ska belysa de konsekvenser för kontrakten som kan bli följden av de aviserade strukturförändringarna. Utredaren ska även analysera om det finns skäl att på ett mer grundläggande sätt förändra kontraktets ställning och uppgifter. Vad som i den nya situationen kan anses vara en ändamålsenlig kontraktsindelning ska också belysas.

De förslag som läggs fram om ändrad lokal struktur i den tidigare nämnda skrivelsen kan också komma att påverka domprostens arbetsområde. Särskilt gäller detta i de fall där domkyrkoförsamlingen ingår i en flerpastoratsamfällighet som ska ombildas till ett pastorat. Med nu gällande bestämmelser kommer i sådana fall domprostens arbetsområde som kyrkoherde i det blivande pastoratet att bli avsevärt större än tidigare. Det kan ifrågasättas om det är möjligt för kyrkoherden att i en sådan situation fullgöra även funktionen som domprost.

Som kyrkostyrelsen framhåller i skrivelsen Strukturfrågor har domprostfunktionen en månghundraårig tradition inom Svenska kyrkan och domprosten har viktiga uppgifter i såväl stiftet som domkyrkoförsamlingen och bildar en länk mellan dessa. Kyrkomötet har nyligen avvisat alternativet att skilja på dessa uppgifter (s. 114 i skrivelsen). Betydelsen och omfattningen av de stiftsanknutna uppgifterna är också ett huvudskäl till den särskilda tillsättningsform som gäller idag för domprostar.

Utredaren ska belysa de konsekvenser för domprosten som kan bli följden av de aviserade strukturförändringarna. Utredaren ska även analysera om det mot denna bakgrund finns skäl att göra ändringar i domprostens ställning och uppgifter och i vad mån sådana förändringar också föranleder att tillsättningsförfarandet bör ändras.

Utredaren ska vid behov föreslå ändringar i kyrkoordningen.

Praktiskt genomförande

Kyrkostyrelsen utser en särskild utredare. Utredaren får till sig knyta de experter som behövs och avgör i övrigt i vilka former utredningen ska genomföras. Samråd i lämplig form bör ske med Biskopsmötet och stiftet samt med domprostkollegiet. Generalsekreteraren tilldelar sekreterarresurser till utredningen.

Utredaren ska lägga fram sina resultat för kyrkostyrelsen senast den 15 januari 2013 i den del som avser domprostens ställning m.m. och senast den 15 januari 2014 i den del som avser kontraktets ställning m.m.

